

Cvičební řád
pro pěchotu

Půjčujeme:

knihy / časopisy / noviny / mluvené slovo /
hudbu / filmy / noty / obrazy / mapy

Fpřístupňujeme:

wi-fi zdarma / e-knihy / on-line encyklopedie /
e-zdroje o výtvarném umění, hudbě, filmu

Pořádáme:

setkání s autory / přednášky / koncerty /
filmová představení / výstavy /
aktivita pro děti a jejich rodiče / čtení

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.facebook.com/knihovna

www.e-knihovna.cz

Znění tohoto textu vychází z díla Cvičební řád pro pěchotu tak, jak bylo vydáno Informačně-osvětovým odborem Ministerstva vojenství v roce 1919 (*Cvičební řád pro pěchotu: část I.* Irkutsk: Informačně-osvětový odbor Ministerstva vojenství, 1919. 96 s.).

Text díla (Cvičební řád pro pěchotu), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Citační záznam této e-knihy:

Cvičební řád pro pěchotu [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2014 [aktuální datum citace e-knihy – př. cit. rrrr-mm-dd]. Dostupné z:

http://web2.mlp.cz/koweb/00/04/04/97/31/cvicebni_rad_pro_pechotu.pdf.

Vydání (obálka, grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 24. 6. 2014.

Upozornění pro čtenáře

Tato e-kniha obsahuje poznámky pod čarou, které nejsou hypertextově provázány.

Text poznámky pod čarou je umístěn na dolním okraji každé stránky, ve které je v textu zvýrazněno číslo poznámky pod čarou (např.: Text^{[t0](#)}).

[0](#) Text poznámky pod čarou.

OBSAH

Upozornění pro čtenáře	4
Úvod	8
Útvary a jich vedení.....	8
1. Pojmy útvarů	8
2. Vedení útvarů.....	9
A. Výcvik řadu	11
I. Začáteční výcvik	11
1. Nástup řadu.....	11
2. Vyřizování řadu	11
3. Vzdávání cti	12
4. Obraty na místě.....	12
5. Pochod, poklus, běh	13
6. Obraty v pochodu a poklusu	16
7. Zatáčení a vzpříčení.....	16
8. Rozstup a sraz	18
II. Přeměny řadu	18
1. Přeměny řadu v šik.....	18
2. Přeměna řadu v dvojstup a naopak	19
3. Přeměna zástupu v dvojstup a naopak	20
III. Cvičení s puškou.....	20
1. Cviky s puškou.....	20
2. Obraty a pochod s puškou.....	23
3. Střelba v řadu	24
B. Výcvik čety	27
Všeobecná pravidla	27
I. Začáteční výcvik	28
1. Nástup čety	28
2. Vyřizování čety	28
3. Obraty.....	28
4. Pochod, poklus, běh	29
5. Přeměna šiku v čtyřstup a naopak	29
6. Zatáčení a vzpříčení.....	29

7. Rozstup a sraz	30
II. Cvičení s puškou	30
III. Střelba v četě.....	31
C. Výcvik roty.....	32
Všeobecná pravidla	32
I. Začáteční výcvik	34
1. Nástup roty.....	34
2. Vyřizování	34
3. Obraty, zatáčení a vzpříčení.....	35
II. Pořadová cvičení	36
1. Přeměna šiku v proud.....	36
2. Přeměna čtyřstupu (dvojstupu) v proud.....	38
3. Přeměna proudu v šik.....	40
4. Přeměna proudu v čtyřstup	43
5. Sraz a úprava vzdálenosti.....	43
6. Přeměna čtyřstupu v půlčetový proud.....	45
III. Střelba v rotě.....	45
IV. Odražení útoku jízdy	46
D. Prapor	47
Všeobecná pravidla	47
Vedení praporu	48
I. Začáteční výcvik	49
1. Nástup praporu.....	49
2. Vyřizování praporu	49
3. Vzdání cti	49
4. Obraty.....	50
5. Pochod.....	50
6. Zatáčení.....	50
II. Pořadová cvičení	50
1. Přeměna srazu v proud.....	50
2. Přeměna srazu v pochodový proud.....	51
3. Přeměna srazu v zálohový proud	52
4. Přeměna proudu v sraz.....	52
5. Přeměna proudu v zálohový proud.....	53

6. Přeměna proudu v šikový proud	53
7. Přeměna proudu v pochodový proud	53
8. Přeměna šikového proudu v pochodový	53
9. Přeměna zálohového proudu v sraz	54
10. Přeměna zálohového proudu v proud	54
11. Přeměna zálohového proudu v pochodový	54
12. Přeměna pochodového proudu v sraz.....	55
13. Přeměna pochodového proudu v proud.....	56
14. Přeměna pochodového proudu v zálohový proud.....	56
15. Přeměna pochodového proudu v šikový proud	56
16. Přeměna pochodového proudu v půlčetový proud	57
E. Pluk	58
F. Přehlídky a slavnostní pochod	59
I. Přehlídky	59
1. Přehlídka roty	59
2. Přehlídka praporu	60
3. Přehlídka pluku	61
II. Slavnostní pochod.....	62
1. Slavnostní pochod roty	62
2. Slavnostní pochod praporu	63
3. Slavnostní pochod pluku	65
G. O praporu	67
1. Jak držeti prapor	67
2. Místo praporu.....	68
3. Jak se přijímá a odnáší prapor	68
H. Pravidla o vzdávání cti	71
J. Cviky se šavlí	73
Obrazová příloha	75
Redakční poznámky	81

Návrh.

Schvaluji.

Náčelník Vojenské správy M. V.

podplukovník Medek.

27. května 1919.

Úvod

Útvary a jich vedení

1. Pojmy útvarů

1. Určité sestavení vojáků za účelem jednotného jich umístění, pohybu a činnosti se jmenuje *útvár*.

Spojení útvarů za jednotného vedení ke společné činnosti se jmenuje *pořádek*.

2. *Vzdálenost* je mezera mezi vojáky neb částmi, stojícími za sebou.

Rozstup je mezera mezi vojáky nebo částmi, stojícími vedle sebe.

3. Útvár, v němž vojáci stojí vedle sebe na jedné přímce se jmenuje *řad*; stojí-li na jedné přímce za sebou, tvoří *zástup*.

4. Strana útvaru, na kterou jsou vojáci obráceni obličejem, majíce pravé křídlo po pravé ruce, jmenuje se *front*.

Konce útvaru se jmenují *křídla*, pravé a levé. Pojmenování křídel se při obratech útvaru nemění.

5. Dva řady, stojící za sebou na vzdálenost 1,20 m, tvoří *šik*. Řady se nazývají: *první* a *druhý*; toto pojmenování se při obratech nemění.

6. Dva vojáci, stojící v šiku za sebou, se nazývají *spol*. Nestojí-li za vojákem prvního řadu voják v řadu druhém, jmenuje se takový *spol neúplný*.

Ubude-li voják prvního řadu, nastupuje na jeho místo voják druhého řadu; ubude-li spol, srazí se šik ke straně vyřízení.

Obrátí-li se šik čelem vzad, voják neúplného spolu přejde do předního řadu dvěma kroky.

7. Obrátíme-li šik půlobratem v některou stranu, vznikne *dvojstup*.

8. Dva vojáci, stojící v řadu nebo v šiku vedle sebe, nazývají se *dvojice*. Obrátíme-li dvojice v šiku stojící půlobratem v některou stranu, vznikne *čtyřstup*.

9. Útvar může být *semknutý*, *rozstupný* anebo *rozptylný*. V semknutém útvaru stojí vojáci vedle sebe tak, aby mezera mezi jejich lokty byla zšíří dlaně; v rozstupném útvaru se zvětšuje rozstup mezi vojáky na krok i více, podle toho, jak bylo rozkázáno; v rozptylném útvaru zachovávají vojáci rozstup naznačený rozkazem.

10. Semknutý (rozstupný) útvar, tvořící jednu nepřerušenou přímku, se jmenuje *rozvinutý*.

11. Části semknutého (rozstupného) útvaru, umístěné na různých osách za sebou, tvoří *proud*. Přední část proudu se jmenuje *čelo*, část zadní *zad*. Vzdálenost od čela do zadu se jmenuje *hloubka* proudu, od křídla ke křídlu *šířka* proudu.

12. Ve všech útvarech budiž zachováváno naprosté ticho a pozornost, nikdo nesmí vystupovati ze svého útvaru bez dovolení.

V semknutém útvaru hledí každý přímo, stojí nepohnutě, zachovává při pochodu krok, dbá vyřízení i zákrytu; v rozstupném útvaru zachovává krok a vyřizuje se pouze na rozkaz.

V útvaru rozptylném mají velitelé i vojáci jistou samostatnost, vymezenou cvičebním řádem. (Část 2.)

2. Vedení útvarů

13. Všechny pohyby i výkony v útvaru se provádějí na *rozkaz*, *povel*, *umlouené znamení* nebo *signál* velitelův.

14. Povel se dělí na *návěstí* a *vlastní povel*. Návěstí udává, co se má provést; vlastní povel obsahuje přízvučné slovo nebo slabiku, na něž se provádí výkon v návěstí naznačený. Návěstí budiž pronášeno

táhle, jasně, aby bylo slyšeti každou slabiku, vlastní povel však úsečně a sesíleným hlasem. Mezi návěstím a vlastním povellem budiž učiněna krátká přestávka, které nesmí býti použito k výkladům nebo poznámkám.

15. *Rozkazy* dává velitel osobně nebo po pobočnickovi, poslech, signalisací, telefonem atd. V řetězu se předává rozkaz od střelce k střelci, na pochodu vojáky po proudu.

Rozkaz budiž krátký, určitý a vždy označuj cíl, jehož se má dosíci.

16. K vedení útvaru jsou ustanovena tato znamení:

chce-li velitel nebo voják

a) upoutati pozornost: *vzpaží ruku*;

b) dáti znamení k pochodu krokem: *máchne rukou ve směru pochodu*;

c) dáti znamení k poklusu: *máchne několikrát rukou ve směru poklusu*;

d) zastaviti: *rychle strhne vzpaženou ruku*;

e) změnití směr na místě i v pochodu: *rukou ukáže nový směr*;

f) rozvinouti proud: *vzpaží a máchne rukou na pravo i na levo*;

g) rozvinouti útvar v řetěz: *naznačí upažením obou rukou žádoucí front řetězu*;

h) shromážditi část: *krouží rukou nad hlavou*;

i) dáti povel „K zemi!“: *máchne několikrát rukou k zemi*.

Všechna uvedená znamení se mohou dávatí také šavlí, čepicí atd.; na toto znamení provádějí příslušný výkon bezprostředně všichni vojáci na povel neb znamení nejstaršího přítomného velitele.

17. Signály polnicí se týkají pouze velitelů; jenom signály „*Sboru*“ a „*Sbor*“, „*poklus*“, troubené za sebou, vyplňují bezprostředně všichni.

A. Výcvik řadu

I. Začáteční výcvik

1. Nástup řadu

18. Nástup řadu se koná na povel „*Řad – nastoupit!*“ Střední, předem určený, se postaví tři kroky za velitele, větší středního se řadí po jeho pravé ruce, menší na straně opačné, ponechávající mezi sebou rozstup na šířku dlaně. Nástup se koná mlčky a zrychleným krokem.

19. Postoj vojáků budiž takový: kolena napjata, nikoli křečovitě, paty u sebe, špičky od sebe na délku chodidla, „stoj spatný“; břicho mírně vtaženo, prsa vypjata, ramena na stejné výši, hlava vztýčena, paže volně spuštěny, dlaně přiloženy ke vnější straně stehů tak, aby palce byly na švech, prsty jsou semknuty, nenapjaty; tělo je mírně ku předu nachýleno tak, aby tíže jeho spočívala na špičkách.

20. Na povel: „*Pohov!*“ se pravá noha posune poněkud vpřed. Voják stojí volně. Kouřiti a hovořiti v útvaru se může jen na zvláštní dovolení.

21. Na povel: „*Pozor!*“ zaujme voják postoj jako při nastoupení.

22. Na povel „*Rozchod!*“ se vojáci rychle rozejdou.

23. Chce-li velitel zrušiti dané návěští nebo výkon, velí: „*Znova!*“ Zruší-li se výkon, vrací se vojáci do předcházejícího postoje.

2. Vyřizování řadu

24. Řad se vyřizuje zásadně podle pravého křídla a strana se udává jen tehdy, má-li se řad vyříditi podle levého křídla nebo středu.

Na povel: (Na levo, ke středu) „*Vyříditi – řad!*“ všichni, kromě příslušného krajníka nebo středního obrátí hlavu a vyřizují se tak, aby každý viděl okem stejnojmenným se stranou vyřízení tvář svého

souseda, druhým obrys toho, podle něhož řad se vyřizuje. Paty a prsa všech vojáků jsou na jedné přímce.

25. Hlava se obrátí přímo na povel: „*Přímo – hled!*“

26. Vyřizování směrem k určitému předmětu se provádí na povel: „*Směr na (předmět) – v pravo!* (v levo!) – *Vyřídí!*“ Na povel „v pravo“ (v levo) vykonají všichni vojáci obrat v ukázaný směr, na povel „vyřídí“ zrychleným krokem přicházejí do nového postavení a vyřizují se. Po vyřízení obrátí všichni hlavu přímo bez povelu.

V pochodu se toto vyřizování provádí poklusem, při čemž příslušný krajník jde plným krokem. Podle něho se také vyrovnává krok.

3. Vzdávání cti

27. Čest se vzdává na povel: „*Řad v pravo* (v levo) – *hled!*“

Vojáci otočí hlavu v uvedenou stranu a hledí do očí veliteli, jemuž se vzdává čest. Stojí-li řad na místě a velitel, jemuž se vzdává čest, obchází řad, provází jej voják pohledem, otáčeje při tom hlavu.

Hlava se otáčí přímo na povel: „*Přímo – hled!*“

28. Je-li potřeba obnažiti hlavu, činí se tak na povel: „*Smeknout!*“ Čepice se vezme levou rukou za štítek (papácha za horní levý roh) a ruka se spustí do připažení a to tak, aby čepice byla obrácena štítkem vzhůru a vnitřkem k stehnu (papácha stužkou od těla).

29. Na povel: „*Hlavu – kryj!*“, pokryje voják hlavu.

4. Obraty na místě

30. Půlobraty a čtvrtobraty se provádějí na patě nohy, stejnojmenné se stranou obratu, pomocí špičky druhé nohy, která se po provedení obratu v ruchu pochodu přisune do stoje spatného.

31. Půlobrat ze řadu se koná na povel: „*V pravo* (v levo) – *v bok!*“

32. K půlobratu ze zástupu v řad se velí: „*V levo* (v pravo) – *čelem!*“

33. Čtvrtobraty se provádějí z řadu i ze zástupu na povel: „*Na pravo* (na levo) – *v příč!*“

34. K návratu v řad se velí: „*Zpět – čelem!*“

35. K návratu v zástup: „*Zpět – v bok!*“ Není přípustné konati po sobě dva čtvrtobraty v jednom směru.

36. Celý obrat se koná vždy na levou stranu na povel: „*Čelem – v zad!*“ Celý obrat se koná na dvě doby: na první se provede celý obrat v levo na levé patě pomocí pravé špičky do stoje zánožného pravou (pravá noha na špičce); na druhou se přisune pravá noha do stoje spatného.

5. Pochod, poklus, běh

37. Ku předu kráčíme na povel: „*Řad po – chod!*“ Na návěstí se každý voják nachýlí ku předu; na vlastní povel zdvihne levou nohu v koleně ohnutou a mrští bercelem ku předu, až se noha v koleně napne, a současně s tímto pohybem dostoupne celým chodidlem na 75 cm před pravou nohu. S dokrokem levé nohy ihned přenesse na ni tíži těla, aby týž pohyb mohl býti proveden pravou nohou a střídavě dále. Paže pohybují se mírně a přirozeně.

38. Není-li v povelu udána strana, vyřizuje se voják podle pravého křídla. K vůli snazšímu vyřizování se určuje směr pochodu buď na nějaký význačný vzdálený předmět, nebo podél cesty, který musí býti udán před každým nastoupením pohybu neb změně směru, a to povel: „(Levé křídlo, střed). *Směr na strom* (podél cesty), *řad po – chod!*“

Není-li možno určit směr takovým způsobem, může se velet: „*Za mnou, řad po – chod!*“

Poznámka 1. Pochod budiž nacvičován dříve v zástupu, kde vyřizování je snazší. Při tom dbá každý zákrytu a vzdálenosti. Voják kráčí v zákrytu, vidí-li před sebou pouze týl předního. Vzdálenost jednotlivců v zástupu jest 1,20 m.

Poznámka 2. Při pochodu v řadu mohou se stát hlavně tyto chyby: prohnutí, roztržení nebo smáčknutí řadu. Chyby tyto vznikají jednak nestejně dlouhými kroky, jednak tím, že se nezachovává rozstup pro řad předepsaný na šíři dlaně. Tyto

nedostatky se odstraní občasným pohledem ve stranu vyřizování nebo odchýlením lokte od těla, čímž se voják přesvědčuje, nevzdaluje-li se příliš od souseda. Chyby třeba napravovati znenáhla; náhlé opravy by způsobily zmítání řadu. Konečně jest vojákům vštípeno v paměť, že musí povolit každému tlaku se strany vyřizování a naopak zabrániti tlaku se strany opačné.

39. Ruch obyčejného pochodu je asi 118 kroků za minutu. Při nacvičování pochodu se však doporučuje ruch volnější.

40. Na povel: „**Pohov!**“ jde voják pohodlně, ale zachovává stejný krok.

41. Na zad kráčí voják na povel: „*X kroků vzad, řad po – chod!*“ Pochod nazad se koná jen zřídka, na vzdálenost několika kroků, a to kroky polovičního rozměru.

42. Délka obyčejného kroku se zkracuje na polovinu na povel: „**Zkrátit – krok!**“ Ruch pochodu se při zkráceném kroku nemění.

43. V obyčejný pochod se voják vrací na povel: „*Plný – krok!*“

44. Pochod na místě se koná zřídka, pouze několik kroků, na povel: „**Na místě!**“

Nohy se zdvihají přirozeně v ruchu pohybu. V obyčejný pochod se přejde na povel: „*Plný – krok!*“

45. Ruch pochodu se stupňuje na povel: „**Zrychlit – krok!**“

46. V obyčejný pochod přechází voják na povel: „**Zmírnit – krok!**“ Doporučuje se, aby velitel při obou předcházejících změnách počítal hlasitě několik prvních dob, aby se docílilo náležitého ruchu pochodu.

47. Vlastní povel splývá s dokrokem levé nohy (u všech druhů pochodu), načež pravá noha vykoná ještě krok předcházejícím způsobem a levá noha začíná změněný pochod.

48. K zrychlenému (zkrácenému) pochodu s místa se velí: „*Zrychleným (zkráceným) krokem řad po – chod!*“

49. Je-li třeba, aby celý útvar současně změnil krok, děje se tak na povel: „**Změnit – krok!**“

Noha, opačná té, na kterou povel dopadl, vykoná ještě plný krok, druhá se s dvojnásobnou rychlostí přisune k patě nohy v předu se

nacházející, načež tato opět s dvojnásobnou rychlostí vykročí ke předu.

50. Na neschůdných cestách, příkrých stráních, dřevěných a železných mostech ruší se krok na povel: „*Zrušit – krok!*“

51. Zrušený krok se vyrovná podle předního na povel: „*Stejný – krok!*“

52. Všechny druhy pochodu se zastavují na povel: „*Řad – stát!*“ Povel „*stát*“ budiž pronesen tak, aby splynul s dokrokem nohy, načež noha druhá vykoná ještě plný krok a noha, na kterou povel dopadl, se přisune v ruchu pochodu do stoje spatného.

53. Čest se vzdává v pochodu na týž povel a tímtéž způsobem jako na místě. Paže se pohybují jako při obyčejném pochodu (čl. 27).

54. Nejrychlejší stejnoměrný pohyb útvaru se koná s místa i z pochodu na povel: „*Poklusem – v před!*“

Na návěští „*poklusem*“ se paže mírně pokrčí. Na povel „*vpřed*“ se poskočí levou nohou na 90 cm ku předu na špičce nohy a po té se obě nohy v poskocích střídají. Paže jsou pokrčeny, pohybují se přirozeně.

Koná-li se poklus z některého druhu pochodu, velí se tak, aby vlastní povel splynul s dokrokem levé nohy. Noha pravá vykoná ještě krok, načež levá noha začne poklus.

55. Z poklusu v obyčejný pochod se přechází na povel: „*Po – chod!*“, který budiž pronesen plně a spojitě a při tom pokud možno tak, aby druhá slabika splynula s dokrokem levé nohy, načež se ještě vykonají tři poskoky (pravou, levou a pravou) a levá noha s důrazem začne pochod obyčejný.

56. Zastavení poklusu se koná na povel: „*Řad – stát!*“ Provedení souhlasí s popisem předcházejícího, až na rozdíl z různosti cviku vyplývající, že totiž voják po třech poskocích nohu, kterou má vzadu, přiřazí k druhé, do stoje spatného a současně ruce spustí dolů. Za každým déletrvajícím poklusem má následovati pochod tak dlouho, až se srdce uklidní.

57. Na povel: „*Během – v před!*“ běží každý voják, co může nejrychleji, nedbaje stejného kroku ani vyřízení.

6. Obraty v pochodu a poklusu

58. Obraty v pochodu a poklusu se konají na tytéž povely jako na místě. Při obrazech v pochodu na levou stranu vlastní povel splývá s dokrokem levé nohy, načež voják udělá ještě půlkrok nohou pravou, obrátí se na špičkách nohou a plným krokem levé nohy vykročí v novém směru. Při obrazech v pravo se koná vše opačně. Při všech obrazech v pochodu se připažuje (čl. 31–36).

59. Má-li se zástup zastavit a obrátit v řad, stane se tak na povel: „*V řad srazit v levo (v pravo) – čelem!*“ Čelný voják se zastaví a ihned se obrátí v stranu, povelu určenou; ostatní činí postupně totéž, přihlížejíce k tomu, aby po obratu v řad zůstal mezi vojáky předepsaný rozstup šířka dlaně a řad byl vyřízen.

60. Obraty v poklusu se konají podle pravidel obratu v pochodu až na celý obrat, který se na ráz vykonati nedá.

Celý obrat se provádí takto: vlastní povel budiž dán tak, aby splynul s doskokem levé nohy, načež voják vykoná ještě tři skoky ku předu (pravou, levou, pravou), na které se obrátí a pokračuje v poklusu opačným směrem.

7. Zatáčení a vzpříčení

61. Zatáčení řadu se provádí na povel: „*V pravo (vlevo) zatočit po – chod!*“

Točný (vnější) krajník jde plným krokem, ostatní pak tím více zkráceným, čím jsou blíže k osnému (tj. vnitřnímu) krajníku.

Osný krajník postupuje drobnými kroky po oblouku o poloměru dvou kroků. Pro vyřizování je směrodatné křídlo točné, pro spojení křídlo osné. Třeba tudíž pohledem občas k točnému krajníku se přesvědčiti, zda-li je řad vyřízen a odchýlením lokte ve směru osného krajníka zjistiti, není-li řad roztržen.

62. V zatáčení se pokračuje až do povelu: „*Řad – stát!*“ nebo „*Přímý – směr!*“, na který všichni zastaví nebo vykročí plným krokem v novém směru. Povel „*směr*“ jest dáti tak, aby splynul

s dokrokem levé nohy, načež voják vykoná ještě krok pravou a levou nohou vykročí plným krokem v novém směru.

63. V pochodu i poklusu se koná zatáčení tímže způsobem na povel: „*Směr... v pravo* (v levo) **zatočit!**“

64. Zatáčení zástupu se provádí s místa, v pochodu i v poklusu na tytéž povel jako zatáčení řadu. Zatáčení se provádí drobnými kroky na místě, kde zatáčel přední krajník po oblouku o poloměru jednoho kroku.

Má-li se provést zatáčení nedosahující pravého úhlu, musí se udati před povel směrem podle nějakého vzdáleného předmětu.

65. Je-li třeba zatočiti zástup o 180°, děje se tak na povel: „*V pravo protichod po – chod!*“ (s místa); nebo „*V pravo **protichod!***“ (v pochodu).

66. Ze zástupu v řad se přechází vzpříčením na povel: „*V řad na levo* (na pravo) – ***v příč!*** *Po – chod!*“ Na první povel vykonají všichni vojáci kromě čelného čtvrtobrat v udanou stranu.

Na druhý povel vykročí všichni kromě čelného v udaném směru, v němž jdou tak dlouho, dokud neuvidí, že vedle souseda ke křídlu, tvořícímu základ nového řadu, jest pro ně místo. Načež vykonají čtvrtobrat do původního směru a pokračují v pochodu tak dlouho, až se octnou na stejné přímce s krajníkem, kde bez povelu zastavují. Poslední kroky zkracují a otáčejí současně hlavu v příslušnou stranu, aby zbytečně nepřešli a mohli se ihned vyřídit. Hlavu otáčejí přímo bez povelu.

67. V pochodu se tato změna provádí na povel: „*V řad na levo – v příč!*“, podobně jako v čl. 66 s tím rozdílem, že čelný voják jde zkráceným krokem a obrát do příčného směru se koná v pochodu. Povel: „*Pochod!*“ odpadá. Po provedení přeměny, velí se: „*Plný – krok!*“

68. Má-li velitel v úmyslu zastavit dříve, než byla přeměna provedena, dá povel k zastavení těch, kteří přeměnu vykonali: „*Čelo – stát!*“ a ostatní docházejí.

69. Poklusem na místě se provádí tato přeměna na povel: „*Poklusem v řad na levo – v **příč!** Vpřed!*“ Provádění je obdobné provádění krokem (čl. 66).

70. Má-li se tato přeměna provést poklusem v pochodu, velí se: „*Poklusem v řad na levo – v **příč!***“ Na tento povel čelný voják jde plným krokem, ostatní se k němu přiřazují poklusem a vyrovnávají podle něho krok.

8. Rozstup a sraz

71. Na povel: „*Rozstup (na x kroků) – v **levo** (v pravo, ze středu)!*“ ustupují vojáci rychlými úkroky v příslušném směru tak dlouho, až vzniknou mezi nimi mezery, povelům udané. Hlavu obrátí směrem protivným směru pohybu, a když je rozstup proveden, obrátí ji bez povelu přímo. Není-li v povelu udán počet kroků, provádí se rozstup na jeden krok.

72. Na povel: „*Sraz – v **pravo** (v levo, do středu)!*“, srážejí se vojáci k sobě způsobem uvedeným v čl. 71 na normální rozstup.

73. Rozstup i sraz v pochodu se konají na tytéž povely jako na místě. Příslušný krajník nebo středník zkrátí krok, ostatní vykonají čtvrtobrat ve stranu povelům naznačenou. Vykonavše rozstup nebo sraz, vracejí se čtvrtobratem v původní směr, a když dospěli na stejnou výši s příslušným krajníkem (středníkem), rovněž zkracují krok a vyřizují se podle něho.

II. Přeměny řadu

1. Přeměny řadu v šik

74. K provedení přeměny řadu v šik je třeba rozdělití především vojáky v řadu na: „*první*“, tj. ty, kteří budou tvořit první řad, a na „*druhý*“, tj. ty, kteří budou tvořit řad druhý. To se děje od pravého křídla k levému hlasitým a rychlým odpočítáváním se vojáků na

povel: „**Odpočítat!**“ Pronášejíce příslušnou číslovku, vojáci obracejí hlavu k levému sousedu a hned zase zpět.

Velitel může se přesvědčiti vhodnou zkouškou na př. povel: „**Druzí čelem – vzad!**“, je-li odpočítání správné.

75. Přeměna řadu v šik děje se na povel: „**V šik srazit** (na levo, do středu) **druzí – vzad!**“

Při srážení k pravému křídlu se strana neudává. Přeměna se provádí na čtyři doby; na první tři doby přejdou druzí vzad na vzdálenost 1,20 m za své první tak, aby se přesně za nimi kryli (stoj zánožný levou, pravou stranou v pravo a přisun levou nohou). Na dobu čtvrtou všichni kromě spolu, k němuž se přeměna provádí, srážejí se úskoky stranou ve směru v povelu naznačeném, až se octnou u svých sousedů ve směru pohybu již stojících, na rozstup šíře dlaně. Oba řady se vyřizují bez povelu, druhý řad se kryje s prvním.

76. Návrat v řad se provádí obdobným způsobem na povel: „**V řad ustoupit** (na pravo, ze středu) **druzí – vpřed!**“

Od pravého křídla se strana povelu neudává. Všichni se rozstupují ve směru, povelu naznačeném tak daleko, až vzniknou mezi vojáky prvního řadu náležité mezery pro druhé, kteří pak dvěma kroky přejdou k levému boku svých prvních a to levou nohou na před.

2. Přeměna řadu v dvojstup a naopak

77. Přeměna řadu v dvojstup se koná na povel: „**V dvojstup v pravo** (v levo) – **v bok!**“ Provádí se na dvě doby v ruchu pochodu. Děje-li se přeměna v pravo, vykonají první na první dobu půlobrat v pravo bez přisunu levé nohy, druzí obrátí se na špičce pravé nohy v pravo a současně přikročí levou nohou k levému boku prvních; na druhou dobu všichni přisunou nohu do stoje spatného. Koná-li se přeměna v levo, druzí se obracejí na místě a první přikročují. Je-li řad obrácen, zaměňuje se výkon prvních druhými a naopak.

78. V pochodu se tvoří dvojstup z řadu nebo naopak tím, že ti, kdo konají na daný povel jen půlobrat, následující dva kroky zkrátí, aby se druzí mohli dvěma prodlouženými kroky přiřaditi k jejich boku, načež všichni přejdou v plný krok. Povel budiž pronesen tak, aby splynul s dokrokem nohy s obratem stejnojmenné.

3. Přeměna zástupu v dvojstup a naopak

79. Přeměna zástupu v dvojstup na místě se koná na povel: „*V dvojstup – vpřed!*“ Provádí se na dvě doby tím způsobem, že přikročují ti, kteří by přikročili, kdyby se prováděl dvojstup ze řadu (čl. 77).

80. Přeměna dvojstupu v zástup se koná na povel: „*V zástup – vzad!*“ Provádí se též na dvě doby. Ti, kdo přikročovali, vstoupí za ty, ke kterým přikročovali.

Poznámka: Provede-li se v dvojstupu celý obrat, zakročují ti, kteří by byli přikročili, kdyby byl utvořen dvojstup hned v novém směru.

81. V pochodu se tvoří dvojstup ze zástupu postupně na týž povel jako na místě tím způsobem, že čelný voják zkrátí krok, druhý se k němu přiřadí dvěma prodlouženými kroky a oba jdou zkráceným krokem. Ostatní zkracují krok, až dojdou na vzdálenost 1,20 m od utvořených dvojic, kdy rovněž utvoří dvojstup. Když všichni utvořili dvojstup, velí velitel: „*Plný – krok!*“

82. Z dvojstupu do zástupu v pochodu se přechází na týž povel jako na místě. Provádí se současně všemi tím způsobem, že ti, kteří mají zakročiti, vstoupí za druhé. Povel budiž dán tak, aby vlastní povel splynul s dokrokem nohy stejnojmenné se směrem provádění.

III. Cvičení s puškou

1. Cviky s puškou

83. Zbraň u nohy se drží v pravé ruce, obrácená řemenem ku předu tak, aby stála na celém podpatku pažby, která se dotýká

vnější strany špičky pravé nohy. Pravá ruka je volně spuštěna, palec objímá hlaveň s vnitřní strany, ostatní prsty leží na lůžku hlavně s vnější strany.

84. Na povel: „**K zemi!**“ provede voják čtvrtobrat v pravo, vykročí současně pravou nohou na půl kroku v před, rychle klekne na levé koleno, potom opíraje se levou rukou položí a opře se oběma lokty o zemi. Stejná poloha hlav a nohou není nutná. Zároveň se položí puška opatrně podél těla přes levé předloktí, přicelem v levo; pravá ruka drží pušku stále na stejném místě jako při postoji u nohy a je na levém předloktí.

85. Na povel: „**Vstát!**“ postaví voják pušku svisle a opíraje se pravou rukou o pušku a levou o zem, výskokem skočmo se vztyčí do stoje spatného.

86. Na povel: „**K útoku – zbraň!**“ voják neotáčeje hlavy učiní čtvrtobrat v pravo bez přísunu levé nohy, kterou vykročí na půl kroku v před a postaví ji přímo před podpatek pravé nohy, takže chodidla tvoří pravý úhel. Současně vymrští pušku pravou rukou do předu tak, aby hrot bodáku byl proti levému oku ve výši krku. Puška se drží lůžkem dolů, obemknuta oběma rukama; levou nad spodním kroužkem (u japonské pušky pod kroužkem), pravou za krk pažby u kyčle pravé nohy. Tělo je vzpřímenou, nohy v kolenou napjaty.

87. Puška se bere na rámě na povel: „**Na rámě – zbraň!**“ na dvě doby. Na první dobu pravá ruka obejmě pušku nad přicelem a vznese ji do svislé polohy před levé rameno, hlavní obrácenou od těla (paže vodorovně ve výši ramene); levá ruka uchopí současně dlaní patku pažby, palcem z předu, špičkami prstů s pravé strany a to tak, aby se užší část pažby dotýkala levého stehna; levá paže je napjata. Na dobu druhou pravá ruka odrazí pušku a ihned připaží, levá ruka zdvihne při tom pažbu tak, aby pěst byla trochu níže lokte a malík se téměř dotýkal řemene u pasu. Při tom se puška položí nábojnicí na levé rameno. Puška se nevytáčí stranou, ani se netiskne na prsa.

88. S ramene se puška snímá na povel: „*K noze – zbraň!*“ Cvik se provádí na 3 doby. Na první dobu strhne voják pušku do polohy, popsané v článku předcházejícím při první době a pravou rukou ji uchopí nad přicelem, maje paži v poloze vodorovné na výši ramene. Na dobu druhou levá ruka pustí pušku, pravá ji přenesení k pravé noze a drží ji tak, aby pažba byla užší částí u špičky nohy a nedotýkala se země, levá ruka ji přidržuje ve výši pasu; na třetí dobu levá ruka připaží a pravá spustí pušku lehce k zemi.

89. Puškou se vzdává čest na povel: „*K počť – zbraň!*“ a to na tři doby: na první dobu voják vznesení pušku pravou rukou do svislé polohy, hlavní proti středu prsou a levou rukou současně uchopí hlaveň, prsty z předu na lůžku a palcem vzadu pod přicelem, maje při tom předloktí levé ruky ve vodorovné poloze; na druhou dobu uchopí pravou rukou krk pažby tak, aby palec byl vzadu, prsty v předu, v poloze šikmé a semknuty. Pravá ruka pušku pouze přidržuje. Na třetí dobu obrací hlavu k veliteli, jemuž vzdává čest.

90. Pušku k noze bere voják na povel: „*K noze – zbraň!*“ Na návěští „*k noze*“, voják obrátí hlavu přímo; na povel „*zbraň*“ na první dobu uchopí pravou rukou pušku jako při první době v čl. 89, na druhou a třetí dobu spouští pušku k noze jako při druhé a třetí době v čl. 88.

91. Na povel „*Smeknout!*“ a „*Hlavu – kryj!*“ se provádí totéž co beze zbraně (čl. 28–29). Puška zůstává u pravé nohy.

92. „*Na řemen – zbraň!*“ (s japonskými puškami) provádí se na tři doby. Na první dobu vznesení voják pušku do svislé polohy před pravé rameno tak, aby spodní kroužek byl ve výši brady, řemenem v levo; levou rukou obemkne pušku nad nábojnicí a pravou zároveň podhmatem uchopí řemen tak, aby byl napjat; na druhou dobu hodí pušku levou rukou na zad, takže řemen přijde na pravé rameno; na třetí dobu pravou ruku posune po řemenu dolů, aby předloktí bylo vodorovné a směřovalo přímo v před, levou ruku zároveň připaží. Pažba nesmí vyčnívat před pravou nohu.

93. Je-li puška na řemeni, dává se k noze na povel: „*K noze – zbraň!*“ Cvik se provádí na čtyři doby; na první dobu voják pravou

rukou vychýlí pušku pažbou vpřed a současně ji uchopí levou rukou, která se dotýká těla, nad nábojnicí, palcem na hlavni, prsty na lůžku; na druhou dobu levou ruku nechá na místě, pravou ruku posune po řemeni vzhůru, pak trhnutím ku předu vychýlí pušku ústím vpřed a uchopí ji nad přicelem tak, aby se předloktím dotýkal pušky; na třetí dobu levou připaží, pravou rukou spustí pušku k noze, aby pažba byla užší částí u špičky nohy a nedotýkala se země; na dobu čtvrtou postaví pušku na zem.

94. Bodák se nasazuje na pušku (japonskou) na povel: „*Nasadit – bodák!*“ Na tento povel voják postaví pušku pravou rukou pažbou mezi chodidla, pak ji uchopí levou rukou, pravou vyjme bodák z pochvy a jej nasadí na pušku. Po té pravou rukou uchopí pušku a postaví k špičce pravé nohy.

95. Snímání bodáku se provádí na povel: „*Sejmout – bodák!*“ Puška se postaví pravou rukou mezi chodidla, uchopí se levou, pravou sejme se bodák a zasune v pochvu. Potom se puška postaví ke špičce pravé nohy pravou rukou.

2. Obraty a pochod s puškou

96. Obraty s puškou se provádějí podle týchž pravidel a na tytéž povely jako obraty bez pušky. Obraty na místě pravidelně s puškou u nohy. Je-li puška u nohy, při návěští se poněkud zdvihne a ústí hlavně se přitáhne k rameni. Po obratu se puška postaví na zem současně s přísunem nohy.

97. V pochodu „*Na rámě – zbraň!*“ se velí tak, aby vlastní povel splynul s dokrokem pravé nohy.

„*K noze – zbraň!*“ se velí na levou nohu. Pohyby se provádějí tímže způsobem a ruchem jako na místě, tj. na každý krok jeden pohyb.

98. Na povel: „*Stát!*“ se puška, je-li na řemeni, nesnímá. Je-li na rameni, snímá se po každém zastavení v ruchu pochodu. Proto všechny přeměny na místě se provádějí s puškou u nohy. Před

povelem „*V řad srazit v pravo čelem!*“ se velí, je-li puška na rameni: „*K noze – zbraň!*“

99. Ruka, která nedrží pušku, se v pochodu volně pohybuje. Je-li zbraň u nohy, nazdvihuje se jako při obratu.

100. Na povel: „*Pohov!*“ se řídí voják týmiž pravidly, která jsou uvedena v čl. 40, pušku nese tak, aby ostatním nepřekážela a zachovává stejný krok.

101. Čest se vzdává na povel: „*Řad v pravo – hled!*“ na místě i v pochodu pouze obratem hlavy, jako beze zbraně (čl. 27 a 53).

3. Střelba v řadu

102. V semknutém útvaru se střílí pouze salvami. V útvaru rozstupném se střílí salvami i jednotlivě.

103. K střelbě salvami velitel udá cíl, polohu střelce (leže, kleče) a velí: 1. „*Řad!*“ 2. „*K palbě!*“ 3. (výšku přicele) „*10!*“ 4. „*Měř!*“ 5. „*Pal!*“

Na povel „*k palbě*“ učiní voják čtvrtobrat v pravo, aniž přisune levou nohu, kterou přímo vykročí v levo v před asi na délku chodidla, a to tak, aby prodloužené podélné osy chodidel tvořily úhel jako ve stoji spatném.

Současně vymrští pravou rukou pušku směrem k cíli, při čemž levá ruka uchopí zdola pušku ve žlábcích lůžka (palcem s levé, prsty s pravé strany). Pravou rukou uchopí ze spodu ručku zámku. Poloha pušky je taková: pažbou se opírá ze spodu s předloktí pravé ruky, ústí pušky je asi na píd' nad vodorovnou rovinou. Levá ruka se neodchyluje od těla a podpírá pušku ze spodu. Tíží těla přenese na špičky. Celý výkon se provede na jednu dobu.

Po té voják otevře zámek a nabíjí pušku tímto způsobem: nábojníčku postaví do drážek, palcem pravé ruky vtiskne náboje do nábojnice, aby se pátý náboj dostal pod vydělovač, a vyjme prázdnou nábojníčku. Na to zavře pravou rukou zámek a uchopí pušku pevně za krk pažby dotýkaje se zevně skoby napjatým ukazováčkem.

Na třetí povel postaví přicel takto: přitáhne pušku, aby lépe viděl čísla na stupnici a postaví běhoun proti číslíci, udávající vzdálenost.

Na čtvrtý povel zdvihne voják pušku k líci a opře ji pažbou v dluhku pravého ramene; loket má téměř ve výši ramene. Jazyček spouště obejmě ukazováčkem pravé ruky, a to tak, aby na něm spočíval jeho střední člen. Levou rukou podpírá pušku ze spodu na místě, kde je mu to nejvhodnější. Současně přikloní hlavu k pažbě, zamhouří levé oko a pravým okem hledí výřezem přícely, jehož měrná hrana musí býti v poloze vodorovné, na mušku, a to tak, aby byla ve středu výřezu a v jedné rovině s měrnou hranou.

Na povel „*Pal!*“ stiskne jazyček spouště až do výstřelu. Po té bře pušku do polohy, ve které byla před přilícením a opakováním (otevřením a zavřením zámku) znova nabíjí.

104. Má-li se ve střelbě pokračovati a nemění-li se poloha střelce, cíl a přicel, velí se pouze k dalším salvám „*Měř!*“, „*Pal!*“

105. Následuje-li po povelu „*Měř!*“ povel: „*Znova!*“, který budiž pronesen táhlým způsobem, přenáší se puška bez výstřelu do předcházející polohy.

106. Změna polohy střelce se děje na povel: „*Leže!*“ (Kleče! Stoj!) Při střelbě „*leže*“ se opírá střelec oběma lokty o zemi. Míří a střílí jako stojí. Po výstřelu opírá pušku bodákem o zemi a má-li ji opět nabíjeti, obrátí se poněkud na levý bok.

K střelbě „*Kleče!*“ učiní střelec čvrtobrat na pravé patě a zákrokem pravé nohy klekne na pravé koleno, které obrátí vně, aby holeň byla téměř rovnoběžná s frontem, a dosedne na pravou patu; pravé chodidlo je kolmo k zemi. Levé předloktí spočívá na levém stehně; na povel „*Měř!*“ opře levý loket o stehno a přilící.

107. Na povel „*Zamknout!*“ zůstává poloha pušky jako při nabíjení; pravou rukou střelec povytáhne pojistku a otočí ji na levo (u japonské pušky stiskne a otočí pojistku v pravo).

108. Na povel: „*Náboj – ven!*“ otevře střelec pravou rukou zámek, palcem levé ruky přidrží vrchní náboj a pravou rukou jej vyjme; pak otevře pravou rukou dno nábojnice a vyjme náboje. Potom zavře nábojnici i zámek.

109. Po povelu „*Zamknout!*“ nebo „*Náboj – ven!*“ střílelo-li se stoje, následuje vždy povel: „*K noze – zbraň!*“

Po střelbě „leže“ nebo „kleče“ na povel „vstát“ stavějí se vojáci do řadu a berou pušky k noze.

110. K střelbě na počest se velí 1. „*Na počest*, 2. *řad*, 3. *k palbě*, 4. *vzhůru*, 5. *pal!*“ Na povel „k palbě“ dělá se totéž, jak uvedeno v čl. 103.

Na povel „*vzhůru*“ voják nasadí a vztýčí pušku pod úhlem 45° v důlku pravého ramene a na povel „*Pal!*“ stiskne jazýček spouště.

111. Při střelbě jednotlivé velitel čtyř udává cíl, určuje přícel a způsob střelby povelů:

a) k volné střelbě: „*S prava (s leva) zvolna střílet!*“

Na tento povel střílejí vojáci postupně, začínajíce s prava nebo s leva, jak udáno.

b) k rychlé střelbě: „*Rychle střílet!*“ Na tento povel střílí se co nejrychleji a nedbaje pořadí.

112. Chce-li velitel přerušiti střelbu vůbec anebo přejíti ke střelbě salvami, dá buď znamení píšťalkou, nebo velí: „*Zamknout!*“ Na to střelci zavřou pojistku a čekají dalších rozkazů.

113. Je-li třeba nabíti pušku dříve, než se naskytne příležitost k střelbě (před odchodem hlídek, nástupem atd.), děje se tak na povel: „*Nabij – zbraň!*“ a střelci provádějí, co uvedeno v čl. 103 odst. 2, 3, 4, na což se velí „*Zamknout!*“ a „*K noze – zbraň!*“

B. Výchvuk čty

Všeobecná pravidla

114. Četa nastupuje zpravidla v šik. Skládá se nejméně ze 24 mužů. Četař rozděljuje četu na 4, 3 nebo 2 družstva, číslovaná od pravého křídla k levému. Družstvo čítá 8–12 mužů s velitelem. Družstvům velí stálí velitelé, kteří mají stálé zástupce. Velitelé družstev stojí v šiku na pravém křídle svých družstev, zpravidla v úplném spolu. Vzniknou-li v několika družstvech neúplné spoly, vyrovná je četař přeřazením z družstva do družstva. Je-li jen jeden neúplný spol v četě, nechává se pokud možno na místě velitele třetího družstva; při četě o 3 družstvech na místě velitele druhého družstva.

Četař stojí na 1,20 m za posledním spolem čty, nezařazení v šik (pozorovatel atd.) po pravé straně četařově. Při delším pochodu nezařazení vstupují do neúplného posledního čtyřstupu (dvojstupu) a není-li ho, utvoří nový čtyřstup (dvojstup).

115. Velitel čty jest na tom místě, s něhož může nejlépe veleti a dohlížeti na provádění povelů a rozkazů.

I. Začáteční výcvik

1. Nástup čety

116. Četa nastupuje na povel: „X. četa – **nastoupit!**“ Na návěští se všichni vojáci postaví v pozor čelem k veliteli a na vlastní povel nastupují zrychleným krokem do šiku. Pro nástup šiku platí pravidlo o nástupu řadu v čl. 18 s tím rozdílem, že se vojáci staví do dvou řadů 1,20 m od sebe vzdálených, se kryjících a vyřízených.

117. Na povely „Pohov!“, „Pozor!“, „Rozchod!“ se provádí totéž, co popsáno v čl. 20, 21, 22.

2. Vyřizování čety

118. Šik se vyřizuje podle pravidel o vyřizování řadu v čl. 24 uvedených, na povel: „(Na levo, ke středu) **Vyřídít – šik!**“ Vojáci druhého řadu hledí přímo, kryjíce se za své přední. Není-li velitel spokojen s vyřízením druhého řadu, velí: „**Druhý – řad!**“ načež vojáci v něm zařazení se vyřizují tímtéž způsobem jako první řad.

119. Vyřizuje-li se četa na určitý předmět, tu na návěští: „**Směr na... v pravo!**“ všichni vykonají obrat k ukázanému předmětu a na povel: „**Vyřídít!**“ zrychleným krokem (kromě pravého krajníka prvního řadu) zaujímají nový front.

3. Obraty

120. Obraty se konají podle pravidel a povelů uvedených při řadu (čl. 30–36). V šiku voják neúplného spolu přechází po obratu na místě na druhý řad, dvěma kroky do druhého řadu. V pochodu dělá na návěští dva kroky na místě, čímž se octne v druhém řadu.

121. Má-li se dvojstup zastaviti a obrátiti v šik, velí velitel: „**V šik srazit vlevo (vpravo) – čelem!**“ Provádění se shoduje s popisem srážení zástupu v řad s tím dodatkem, že vojáci zadního řadu po půlobratu udělají krok v zad na předepsanou vzdálenost (čl. 59).

4. Pochod, poklus, běh

122. Pochod, poklus a běh konají se na povel:

„Četa po – **chod!**“, „Četa poklusem – **vpřed!**“, „Četa během – **vpřed!**“

O provádění platí pravidla uvedená při cvičení řadu, při čemž oba řady jsou stále vyřízeny a zadní řad v zákrytu za předním, nebo v dvojstupu oba v zákrytu.

123. Při pochodu (poklusu) v dvojstupu v pravo utvořeném, druhý řad přimyká k prvnímu na šíři dlaně prvním krokem (skokem), v opačném případě krokem (skokem) druhým.

5. Přeměna šiku v čtyřstup a naopak

124. Před utvořením čtyřstupu musí se vojáci odpočítat na „prvé“ a „druhé“ na povel: „**Odpočítat!**“ viz čl. 74. Čtyřstup se provádí na povel: „*V čtyřstup v pravo* (v levo) – *v bok!*“ Způsob provádění na místě i v pochodu se shoduje se způsobem přeměny řady v dvojstup až na to, že změnu provádějí současně dva řady za sebou stojící (čl. 77 a 78).

125. Přeměna čtyřstupu v šik se provádí na místě i v pochodu na povel: „*V šik v levo* (v pravo) – *čelem!*“ a to tím způsobem jako přeměna dvojstupu v řad (čl. 77 a 78).

126. Z dvojstupu v čtyřstup se přechází na povel:

„*V čtyřstup – vpřed!*“ Z čtyřstupu v dvojstup na povel: „*V dvojstup – vzad!*“ Přeměna se provádí na místě i v pochodu jako při přeměně zástupu v dvojstup a naopak, s tím rozdílem, že ji konají dva řady vedle sebe (čl. 79 a 82). Na místě může se utvořit čtyřstup jen z dvojstupu utvořeného půlobratem ze šiku.

6. Zatáčení a vzpříčení

127. Zatáčení se koná podle těchže pravidel a na tytéž povel, jako zatáčení řadu a zástupu (čl. 61–65).

128. Přeměna dvojstupu (čtyřstupu) čelně v šik vzpříčením se provádí na povel: „Četa v šik na levo (na pravo) – *v příč!* Po – **chod!**“

(na místě) nebo „Četa v šik na levo (na pravo) – **v příč!**“ (v pochodu). Poklusem provádí se na povel: „Četa poklusem v šik na levo (na pravo) – **v příč! Vpřed!**“ (na místě). „Četa poklusem v šik na levo (na pravo) – **v příč!**“ (v pochodu).

O provedení platí vše, co bylo řečeno o vzpříčení zástupu s tím rozdílem, že zde totéž vykonávají dva zástupy. Řady musí být po vykonané přeměně nejen vyřízeny, ale i přesně kryty. Čelný voják, stejnojmenný se stranou vzpříčení, zůstává při přeměně na místě státi, v pochodu zkrátí krok a při přeměně poklusem jde plným krokem. Druhý čelný se zachová jako ostatní a pohybuje se tak, aby se po vykonané přeměně kryl přesně za předního krajníka a byl od něho vzdálen na 1,20 m.

Při přeměně čtyřstupu v šik vzpříčením přecházejí do prvního řadu všechny dvojice té strany, na kterou se koná vzpříčení, ostatní přecházejí do řadu druhého. Vojáci dvojic, kráčejících vzpříčením do nového postavení, současně konají čtvrtobrat v novém směru, na příslušné výši se zastavují anebo zkracují krok (čl. 66–70).

7. Rozstup a sraz

129. Rozstup a sraz čtyř se koná na tytéž povel a tímž způsobem jako při cvičení řadu, s tím rozdílem, že cvik vykonávají dva řady (čl. 71–78). Zařazení velitelé konají rozstup a sraz stejně jako ostatní vojáci.

II. Cvičení s puškou

130. Cviky s puškou se provádějí, jak ukázáno v čl. 83–101.

131. Na povel „**K zemi!**“ oba řady lehnou dle pravidel uvedených v čl. 84, avšak přední řad udělá dříve krok v před. Vykonav vztyk na povel „**Vstát!**“ zadní řad přistupuje na předepsanou vzdálenost k prvnímu.

132. Pušky se sestavují v pyramidy na povel: „**Sestav – zbraň!**“ První řad se obrátí čelem v zad, načež vždy dva spolu sestavují

dohromady čtyři nebo tři pušky¹⁾), dbajíce toho, aby se mušky při sblížení bodáků a rozestavování pušek nedotýkaly. Na to se první řad obrátí a udělá jeden krok v před a druhý řad krok v zad. Nezařazení přistavují své pušky k nejbližším pyramidám, ale tak, aby v žádné pyramidě nebylo více než šest pušek. U japonských pušek se tři zaklesnou protěráky a čtvrtá se přistaví.

133. Na povel: „*Do zbraně!*“ první řad obrátí se čelem v zad a každý voják uchopí svou pušku. Potom prvý řad zase udělá čelem vzad a druhý řad přikračuje na předepsanou vzdálenost.

134. Je-li třeba odložití tlumoky a výzbroj, děje se tak, když pušky jsou již sestaveny v pyramidy, na povel: „*Tlumoky!*“, popř. „*Výzbroj!*“

Na první povel udělá druhý řad krok v zad, první řad krok v před a celý obrat, a všichni odkládají jmenované věci před sebe. Na tytéž povely berou vojáci uvedené věci na sebe.

III. Střelba v četě

135. V rozvinutém útvaru čety se střílí: v semknutém jen salvami stoje nebo kleče; v rozstupném útvaru salvami i jednotlivě stoje, kleče nebo leže.

136. Pro střelbu čety platí pravidla a povely předepsané v čl. 103–113, avšak s těmito změnami:

a) Místo „*Řad!*“ velí se „*Četa!*“, na kterýžto povel druhý řad přistupuje krokem v levo v před proti mezerám prvního řadu. Velitel čety se postaví po straně čety nebo za četou na to místo, odkud může nejlépe pozorovati mužstvo a účinek střelby;

b) na povel „*K palbě!*“ zaujmou vojáci příslušný postoj;

c) vyplnivše povely „*K noze – zbraň!*“ nebo „*Vstát!*“ všichni vojáci se postaví na svá místa v šiku.

¹⁾ Každý voják v šiku má mít kroužek určený k sestavování pušek v pyramidy.

C. Výcvik roty

Všeobecná pravidla

137. Rota nastupuje zpravidla v proud. Čety na vzdálenost 6 kroků za sebou. Rota se dělí na čtyři čety; první a druhá tvoří první půlrotu, třetí a čtvrtá četa druhou půlrotu.

Četám velí stálí velitelé, kteří stojí na 1,20 m za středním spolem čety.

138. Šikovatel dohlíží na všechny poddůstojníky a vojáky roty. Nastupuje 1,20 m za levé křídlo poslední čety; v pravo od něho je četař.

139. Rotní pozorovatelé (dva) určení k pozorování a sbírání zpráv nastupují v pravo od četaře poslední čety.

140. Znameník je určen z řad mužstva pro slavnostní přehlídky. Vykonává svůj úkol, má na bodáku pušky rotný praporec a nastupuje v pravo vedle rotných pozorovatelů. Když určuje místo a směr roty, drží pušku svisle před hrudí, hlavní do pole tak, aby patka pušky spočívala na levé ruce a pravou objímá krk pušky.

141. V čtyřstupu při delším pochodu se řadí četař, pozorovatelé i znameník v tomže pořádku do čtyřstupu za čtvrtou četu. Šikovatel kráčí poslední.

142. Rotný trubač stojí v pravo od pozorovatele druhé čety. V čtyřstupu jde vedle posledního čtyřstupu 2. čety.

143. Čtvrtá četa, skládající se z 18 zákopníků, 16 samostřelců, 5 telefonistů, k pořadovému cvičení se neběře. Samostřílky a náboje jsou na 6 soumarech.

Čety cvičí pod vedením k tomu určeného důstojníka odborníka. Je-li četa zařazena v rotě, je uspořádána následovně: na pravém křídle zákopníci, ve středu telefonisté a na levém křídle samostřelci.

Průvodčí s třemi soumary stojí tři kroky za šikovatelem na rozstup 3 kroků, za nimi na 3 kroky ostatní tři soumaři. Uprostřed soumarů se samostříly stojí soumar s náboji.

Poznámka. Samostříly při pořadových cvičeních nacházejí se na soumarech. (Obr. 1. přílohy.)

144. Místo velitele roty je tam, odkud může nejlépe veleti rotě.

145. *Útvary roty* jsou:

a) *semknuté*:

1. proud, v němž čtyry stojí za sebou na vzdálenost 6 kroků;
2. šik, v němž stojí čtyry vedle sebe v číselném pořádku od pravého křídla k levému;

3. čtyřstup, ve kterém čtyry stojí za sebou ve čtyřstupu bez vzdáleností;

b) *rozstupné*;

c) *rozptylné*:

1. rota po četách;
2. útvar hloučkový;
3. útvar řetězový.

146. Útvar po četách. Čtyry stojí v jedné i více liniích nebo stupňovitě na vzdálenosti a rozstupy určené velitelem roty. Každá četa může být v rozvinutém útvaru (semknutém, rozstupném, v šiku neb řadu) v čtyřstupu nebo dvojstupu dle názoru velitele čety, není-li zvláštního rozkazu velitele roty.

Družstva samostřílů zůstávají pohromadě a stanoví se za střed roty.

V útvaru po četách jsou velitelé čet na místech, s nichž mohou nejlépe veleti a udržovati spojení s velitelem roty. Velitelé družstev a poddůstojníci, nevelící četám, zůstávají na místech, určených při výcviku čety. Šikovatel a trubač jsou při veliteli roty, anebo dle jeho nařízení, při velitelích čet.

Velitel roty vede rotu povely, jež doplňuje rozkazy. Povely může zaměnití znameními nebo signály. Signály polnicí dané na rozkaz velitele roty týkají se velitelů čet.

I. Začáteční výcvik

1. Nástup roty

147. V proud nastupuje rota na povel velitele roty: „*X-tá rota – nastoupit!*“ Velitel první čety se postaví 3 kroky za velitele roty a 3 kroky za něho nastoupí střední muž 1. čety, 3 kroky za středního prvního řadu první čety nastoupí velitel 2. čety a totéž dělají i ostatní čety. Vyřízení se děje podle středu čet. Při nerovnosti čet je třeba určit, kolikátý spol je střední, aby se pravá křídla přesně kryla.

Když je nástup hotov, velitelé čet se odeberou na svá místa tj. 1,20 m za střed 2. řadu svých čet. To se děje tím způsobem, že dva vojáci obou řadů na místě, kde chce velitel projít, zakročí za svůj řad a jakmile velitel čety projde, vrátí se předkrokem na svá místa.

148. V šik nastupuje rota na povel: „*X-tá rota v šik – nastoupit!*“ Střed šiku tj. při úplné rotě krajník třetí čety nastoupí 6 kroků přesně za velitele roty, ostatní vojáci nastupují zrychleným krokem na svá místa. Velitelé čet pomáhají při nástupu tím, že se postaví tři kroky před střed svých čet a upozorní své vojáky zvoláním: „*První (druhá atd.) četa!*“ na místa nástupu. Vyřízení se děje podle středu šiku.

Když je nástup proveden, odeberou se velitelé čet na svá místa tak, jak uvedeno při nastupování proudu.

149. Pro povel „*Pohov!*“, „*Pozor!*“ platí pravidla předepsaná pro řad a čet (čl. 20–22 a 117). Na povel: „*Pohov!*“ mohou velitelé čet obejít svou část, aby dali nutné pokyny nebo rozkazy.

2. Vyřizování

150. Vyřizování proudu děje se na povel: „*Vyřídít – proud!*“ Provádí se stejně jako u čety v šiku. Velitelé čet se odeberou na pravá křídla svých čet a odtud jsou nápomocní vyřizování. Když se jejich čety vyřídily, vrátí se na svá místa, načež velitel roty velí: „*Přímo – hled!*“

151. Na návěstí: „*Vzdálenost!*“ všichni krajníci postupně odměřují 6 kroků mezi jednotlivými četami a čety se bez zvláštních povelů vyřizují.

Není-li přesný zákryt, dá velitel návěstí: „*Zákryt!*“ Velitelé čet jsou při úpravě zákrytu veliteli roty nápomocni.

152. Vyřizování šiku se děje na povel: „*Vyřídít – šik!*“ Rota se vyřizuje podle středu, tj. podle pravého krajníka 3. čety. Velitelé krajních čet napomáhají při vyřizování.

Je-li třeba vyřídít šik roty podle křídla, dá velitel roty povel: „*Na pravo (na levo) vyřídít – šik!*“

153. Vyřizuje-li se rota v šiku na nějaký předmět, provedení je totéž jako u čety (čl. 119). Vyřizuje-li se tímto způsobem rota v proudu, vyřídí se nejdříve čelná četa, ostatní se staví za ní na povel: „*Zákryt!*“

3. Obraty, zatáčení a vzpříčení

154. Obraty, přeměna šiku v čtyřstup a naopak, pochod, poklus a běh, vzpříčení z dvojstupu neb čtyřstupu, zatáčení, rozstup i sraz a cviky s puškou se provádějí jako v četě na stejné povely, až na to, že návěstí „*Četa!*“ se zamění návěstím „*Rota!*“ (čl. 120–134). Na pochodu v čtyřstupu (dvojstupu) přecházejí velitelé čet k přednímu čtyřstupu (dvojstupu) při druhém řadu čety.

Při zatáčení proudu na povel velitele roty, zatáčejí čety postupně v označenou stranu na místě, kde zatáčela první četa, při čemž osní krajníci 1. a 2. řadu všech čet docházejí na sebe těsně a toční krajníci zachovávají vzdálenost. Velitelé čet pomáhají zatáčení od osného křídla.

Na povel velitele roty: „*Přímý – směr!*“ čelná četa vykročí plným krokem a ostatní čety vykonavše zatáčení, vykročí bez povelu přímo, kryjí se a zaujímají příslušnou vzdálenost.

II. Pořadová cvičení

1. Přeměna šiku v proud

a) čelně

1. na místě

155. Děje se za návěští velitele roty: „*Rota – v proud!*“ První četa zůstane státi, ostatní utvoří čtyřstup na současné povely velitelů: „*V čtyřstup v pravo – v bok!*“ Na povel velitele roty: „*Po – chod!*“ vytočí druhá, třetí a čtvrtá četa, o 90° v pravo a učiní v tom směru tolik kroků, kolik je třeba, aby zaujala od čety předcházející předepsanou vzdálenost (tedy 2. četa 6 kroků, 3. 12 kroků, 4. 18 kroků) zatočí zde znova o 90° v levo a zastaví se na povely svých velitelů: „*Četa – stát!*“ na stejné výši s pravým křídlem čety stojící. Na další povely svých velitelů: „*V šik v levo – čelem!*“ se obrátí v šik.

Velitel čety při obratu v čtyřstup přistoupí k pravému křídlu své čety; na povel: „*Pochod!*“ předběhne svou četu, odměří příslušný počet kroků a počká zde na ni, aby se zatočení vykonalo správně. Jakmile čelo čety vytočilo, předběhne velitel opět svou četu a postaví se přesně za pravé křídlo stojící čety, krok za místem, kde jeho četa má stanouti, a odtud řídí její zastavení a obrat do šiku, načež se obeběře na své místo.

156. Uvedená přeměna se může též prováděti poklusem na povel: „*Rota poklusem – v proud!*“

Přeměna se provádí, jak popsáno v čl. předcházejícím až na to, že místo povelu „*Pochod*“ se velí „*Vpřed*“.

157. Má-li se tato přeměna provést na čtvrtou četu, zní návěští: „*Rota na čtvrtou četu – v proud!*“

Provedení se shoduje s výše psaným až na to, co předepsáno v pravo, koná se v levo, a naopak.

158. Provádí-li se změna na druhou četu, přechází za druhou četu nejprve první četa, pak třetí a čtvrtá. Provádí-li se změna na třetí

četu, přechází za ní nejprve čtvrtá, potom druhá a na konec první. V obou těchto případech, čety stojící v pravo od té, na kterou se změna provádí, konají čtyřstup v levo, čety v levo stojící v pravo. Obrat do šiku se děje v strany opačné.

2. s místa

159. Na návěští velitele roty: „*Rota ku předu – v proud!*“ první četa zůstane státi, ostatní na povel svých velitelů provedou čtyřstup, jak ukázáno při změně na místě. Na povel velitele roty: „*Po – chod!*“ vykročí všechny čety, první v původním, ostatní ve směru, ve kterém se ocitly utvořením čtyřstupu. Na místě, kde stála první četa, obracejí se postupně (druhá, třetí, čtvrtá) v šik na povel svých velitelů: „*V šik vlevo – čelem!*“ Povel budiž dán na levou nohu tak, aby po jeho splnění pravá křídla čet se přesně kryla. Aby se docílilo správné vzdálenosti mezi četami, velí velitel roty: „*První četa zkrátit – krok!*“ Ostatní čety přiblíživše se na předepsanou vzdálenost, rovněž zkrátí krok na povel svých velitelů: „*Zkrátit – krok!*“ Když poslední četa dosáhla předepsané vzdálenosti, velí velitel roty: „*Plný – krok!*“

160. Provádí-li se tato přeměna na čtvrtou nebo jinou četu, zní návěští velitele roty: „*Rota na čtvrtou (druhou, třetí) četu ku předu – v proud!*“ Provedení se shoduje popsáním v čl. 159 s příslušnými změnami v obrazech (čl. 158).

3. v pochodu

161. Přeměna se děje na povel: „*Rota v proud!*“ Provádí se jako s místa, jenže odpadá povel: „*Pochod!*“ Má-li se provést na jinou četu než první, velí velitel roty: „*Rota na druhou (třetí, čtvrtou) četu v proud!*“

b) bočně

1. na místě nebo s místa

162. Na povel velitele roty: „*Rota v proud, čety v pravo* (v levo) *zatočit po – chod!*“ každá četa sama pro sebe se zatočí v označenou stranu o 90°, kdy velitel roty velí: „*První četa – stát!*“, chce-li rotu zastaviti v předepsaných vzdálenostech.

Jinak „*Přímý – směr!*“

V prvním případě velitelé 2., 3., 4. čety velí: „*Přímý – směr!*“ i došedše se svými četami na předepsanou vzdálenost od čety předcházející, velí: „*Četa – stát!*“

V druhém případě velitel roty, aby docílil správné vzdálenosti mezi četami, dá povel: „*První četa zkrátit – krok!*“ a ostatní čety si vedou tak, jak popsáno v témže případě při čelné změně šiku v proud s místa (čl. 159).

2. v pochodu

163. Přeměna provádí se stejně jako s místa, avšak povel velitele roty zní takto: „*Rota v proud, čety v pravo* (v levo) *zatočit!*“

2. Přeměna čtyřstupu (dvojstupu) v proud

a) čelně

1. na místě

164. Provádí se na povel velitele roty: „*Rota v proud na levo* (na pravo) – *v příč! Po – chod!*“ Na první povel vykonají všichni, kromě levé (pravé) čelné dvojice každé čety, čtvrtobrat v udanou stranu. Na druhý povel první četa provede přeměnu čtyřstupu v šik na místě. Levé (pravé) čelné dvojice 2., 3., 4. čety jdou zkráceným krokem. Ostatní vojáci jdou plným krokem v příčném směru tak

dlouho, až mají místo, načež učiní čtvrtobrat zpět a zkracují krok na výši krajníků svých čet. Když byla přeměna v četách provedena, velitelé 2., 3., 4. čety přivádějí čety na příslušnou vzdálenost povely: „*Plný – krok!*“, „*Četa – stát!*“

2. na místě poklusem

165. Tato přeměna se provádí na povel: „*Rota poklusem v proud na levo (na pravo) – v příc!*“, „*Vpřed!*“ Provedení je obdobné popsanému v předcházejícím článku s tím rozdílem, že na povel „*V před!*“ čelné dvojice 2., 3., 4. čety vykročí plným krokem a ostatní poklusem.

3. v pochodu

166. Na povel velitele roty: „*Rota v proud na levo (na pravo) – v příc!*“ každá četa provede samostatně přeměnu v šik, načež velitelé 2., 3., 4. čety velí: „*Plný – krok!*“, a když čety došly na vzdálenost, velí: „*Zkrátit – krok!*“ Když je přeměna provedena, velí velitel roty: „*Plný – krok!*“

4. v pochodu poklusem

167. Velitel roty velí: „*Rota poklusem v proud na levo (na pravo) – v příc!*“ Levá (pravá) čelná dvojice 1. čety jde plným krokem, ostatní provádějí přeměnu poklusem a po provedení vyrovnávají krok.

5. v pochodu se zastavením

168. Obě předcházející přeměny mohou se konati se zastavením na povel velitele roty: „*Rota v proud na levo (na pravo) – v příc!*“ a „*Čelo – stát!*“ Na tento povel se zastavují všichni, kteří již přeměnu vykonali.

b) bočně

1. s místa

169. Na návěští velitele roty: „*Rota v levo* (v pravo) – *v proud!*“ velitel čety v čele stojící povel: „*V šik v levo – čelem!*“ obrátí svou četou v šik. Na povel velitele roty: „*Po – chod!*“ vykročí všechny čety, četa v čele stojící v novém, ostatní v původním směru. Na místě, kde stála 1. četa, obrací se postupně v šik i následující čety na povel svých velitelů: „*V šik v levo – čelem!*“ K dosažení správných vzdáleností mezi četami slouží způsob uvedený v čl. 159.

2. v pochodu

170. Provedení je totéž, jak popsáno výše. Z povelu odpadá: „*Pochod!*“

171. Z dvojstupu s místa i v pochodu bočná přeměna v proud se provádí způsobem a na povely uvedené při přeměně ze čtyřstupu, avšak k obratu do šiku se velí: „*V levo – čelem!*“ V pochodu po vykonaném obratu v šik se čety srážejí buď ke křídlu pravému, nebylo-li jinak udáno, anebo k levému, po případě do středu na návěští:

„*Směr na vysoký strom!*“

„*Levé křídlo (střed) směr na...*“

3. Přeměna proudu v šik

a) čelně

1. na místě

172. Přeměna se provádí na povel velitele roty: „*Rota – v šik!*“ Velitelé čet, kromě čety v předu stojící, velí současně: „*V čtyřstup v levo – v bok!*“ Na povel velitele roty: „*Po – chod!*“ vykročí čety čtyřstup utvořivší v novém směru a postupně se obrací v šik na

povel svých velitelů: „*V šik v pravo – čelem!*“ tak, aby křídlem bližším předcházející četě, těsně vedle ní stanuly na povel svých velitelů: „*Četa – stát!*“

Velitelé čet na povel: „*Pochod!*“ jdou zkráceným krokem tak, aby při povelu: „*V šik vpravo čelem!*“ stáli proti levému křídlu předcházející čety za svojí četou, načež jdou těsně za levého krajníka druhého řadu předcházející čety a odtud velí „*Četa stát!*“

173. Na povel „*Rota – v šik!*“ přecházejí čety, i když v proudu nestojí v číselném pořádku za sebou do šiku tak, aby v něm stály v číselném pořádku od pravého křídla k levému.

174. Mají-li při přeměně proudu v šik všechny čety přejít na jednu stranu a nebudou-li v nově utvořeném šiku státi v číselném pořádku od pravého křídla k levému, děje se tak na povel: „*Rota na pravo (levo) – v šik!*“

2. na místě poklusem

175. Přeměna se děje na povel velitele roty: „*Rota poklusem – v šik! – V před!*“ Provádí se jak popsáno v článku 172 až na to, že na povel: „*V před!*“ se dají vojáci v poklus.

3. v pochodu

176. Na povel velitele roty: „*Rota – v šik!*“ velitel čelné čety velí: „*Zkrátit – krok!*“ a velitelé zadních čet velí: „*V čtyřstup vlevo (v pravo) – v bok!*“ První četa se pohybuje v původním směru zkráceným krokem, ostatní jdou v novém směru a postupně se obracejí v šik na povel svých velitelů: „*V šik v pravo (v levo) čelem!*“ Dospěvše na stejnou výši s četou předcházející, ostatní čety na příslušný povel svých velitelů zkrátí krok, načež velitel roty velí: „*Plný – krok!*“

4. v pochodu poklusem

177. Velitel roty velí: „*Rota poklusem* (na pravo) – *v šik!*“ Přeměna se provádí způsobem popsáním v čl. 176, avšak poklusem. První četa jde plným krokem. Čety, provedše přeměnu, přecházejí v pochod bez povelu.

5. se zastavením

178. Tato přeměna se provádí jako v pochodu čl. 176, na povely velitele roty: „*Rota – v šik!*“ a „*Čelo – stát!*“ čety dokončí přeměnu a zastaví se na povely svých velitelů.

b) bočně

1. na místě nebo s místa

179. Přeměna tato vyžaduje především zvětšení vzdáleností mezi četami na vlastní šířku čet, jehož velitel roty dosáhne povelu: „*Vzdálenost na šířku čet po – chod!*“ První tři čety vykročí a čtvrtá stojí. Dosáhnuvše potřebné vzdálenosti, velitel 3., 2. a 1. čety zastaví svou četou povelu: „*Četa – stát!*“, načež velitel roty velí: „*Rota v šik, čety v levo* (v pravo) *zatočit po – chod!*“ Každá četa sama pro sebe zatáčí ve stranu označenou o 90°, kdy velitel roty velí buď: „*Rota – stát!*“, nebo: „*Přímý – směr!*“

2. v pochodu

180. V pochodu se vzdálenost zvětší na návěští velitele roty: „*Vzdálenost na šířku čet!*“ 2., 3. a 4. četa zkrátí krok na povely svých velitelů a dosáhnuvše od předcházející čety vzdálenosti v povelu naznačené, na povely svých velitelů: „*Plný – krok!*“ přejdou postupně v normální pochod. Poté velitel roty velí: „*Rota v šik, čety*

v levo (v pravo) zatočit!" Když čety provedly zatačení, velí: „*Rota – stát!*“ nebo: „*Přímý – směr!*“

4. Přeměna proudu v čtyřstup

a) s místa

181. Děje se na povel velitele roty: „*V čtyřstup (dvojstup) spojit v pravo (v levo) – v bok! Směr... první četa po – chod!*“

Na první povel se provede nařízená přeměna v čtyřstup. Na druhý povel vykročí první četa, zatočí a jde směrem k ukázanému předmětu. Ostatní čety se k ní připojí tak, aby rota tvořila nepřetržitý voj, a to na povel svých velitelů: „*Četa po – chod!*“

b) v pochodu

182. V pochodu odpadá povel: „*První četa pochod.*“ Čety, kromě čelné, postupují zkráceným krokem, připojují se k četě předcházející a přecházejí v plný krok bez povelu.

5. Sraz a úprava vzdálenosti

a) sraz

1. na místě

183. Sraz na místě se provádí na povel velitele roty: „*Ku předu sraz (na X kroků) po – chod!*“ Čety, kromě čelné, vykročí na vzdálenost povelu určenou a zastaví se na povel svých velitelů: „*Četa – stát!*“ Není-li vzdálenost v návěští výslovně určena, rozumí se na krok od velitele předcházející čety.

2. v pochodu

184. Sraz v pochodu se provádí na povel velitele roty: „*Ku předu sraz (na X kroků), první četa zkrátit – krok! (stát!)*“ Ostatní čety zkracují krok nebo se zastavují na povel svých velitelů: „*Zkrátit – krok!*“ nebo „*Četa – stát!*“

b) úprava vzdálenosti

1. na místě

185. Provádí se na povel velitele roty: „*Vzdálenost na X kroků (šířku čety a p.) po – chod!*“ První tři čety vykročí a dosáhnou náležité vzdálenosti, na povel svých velitelů se postupně zastavují.

186. Má-li první četa zůstat na svém místě, velí velitel roty před povel k úpravě vzdálenosti: „*2., 3., 4. četa čelem – vzad!*“

2. s místa

187. Velitel roty velí: „*Vzdálenost na X kroků, první četa po – chod!*“ Ostatní čety vykročí, když předcházející četa je na určenou vzdálenost na povel svých velitelů: „*Četa po – chod!*“

Vlastní povel budiž dán tak, aby splynul s dokrokem pravé nohy čety předcházející.

3. v pochodu

188. Velitel roty dá návěst: „*Vzdálenost na X kroků!*“ Čelná četa jde plným krokem, ostatní zkrátí krok na povel svých velitelů: „*Zkrátit – krok!*“, a když dosáhly vzdálenosti návěstím stanovené, přecházejí v normální pochod na povel svých velitelů: „*Plný – krok!*“

6. Přeměna čtyřstupu v půlčetový proud

189. Půlčetový proud se tvoří pouze ze čtyřstupu vzpříčením a používá se ho jen v pochodu, aby bylo možno provést pochod v širším útvaru, než je čtyřstup. Vzdálenosti jako u proudu. Velitel čety jde na pravém křídle první půlčety, četař na pravém křídle druhé půlčety.

a) na místě

190. V půlčetový proud se přechází na povel velitele roty: „*Rota v půlčetový proud na levo – v příc! Po – chod!*“

b) v pochodu

191. Provádí se na povel: „*Rota v půlčetový proud na levo – v příc!*“ Provedení se shoduje s přeměnou čtyřstupu roty v proud; velitelé však zůstávají na pravém křídle prvních půlčet a četaři přecházejí na pravé křídlo druhých půlčet (čl. 164 a 166).

III. Střelba v rotě

192. Celá rota střílí nebo přerušuje střelbu jak salvami, tak i jednotlivě, jak předepsáno pro čet (čl. 135, 136) a s těmito změnami: Na návěští „*Rota*“ velitel roty se postaví tak, aby jeho povel bylo slyšet a aby mohl co nejlépe pozorovat výsledek střelby. Velitelé čet stojí tam, odkud mohou dobře sledovat výkony svých čet. Je-li šik obrácen na druhý řad, odchází všichni stojící před rotou na návěští: „*Rota*“ nejbližším rozstupem mezi četami za rotu a postaví se za ni 1,20 m ve stejném pořádku.

193. Má-li se střílet z rozstupného útvaru po četách salvami, velitel roty určí cíl, buď společný všem četám, nebo rozdělí četám jednotlivé úseky, udá popř. přícel a dá návěští: „*Salvy po četách!*“ Velitelé čet opakují cíl, blíže jej vymezují, určí přícel a velí jako při samostatné četě.

194. K pomalé střelbě velitel roty určí čeho třeba, jak výše naznačeno, a dá návěstí: „*V četách zvolna střílet!*“ Velitelé čet opakují cíl, blíže jej vymezují, přidělují event. úseky družstvům, určí přícel a velí: „*S prava (s leva) zvolna střílet!*“ anebo „*V družstvech zvolna střílet!*“ Při druhém povelu velitelé družstev opakují po veliteli čtyry určené cíle atd., jakož i povel: „*S prava (s leva) zvolna střílet!*“

195. K rychlé střelbě zní návěstí: „*Rychle střílet!*“ Velitelé čet opakují údaje velitele roty i velí: „*Rychle střílet!*“ Je-li toho třeba, opakují i velitelé družstev údaje velitele čtyry, jakož i povel: „*Rychle střílet!*“

196. K zastavení střelby velitel roty dá rozkaz, nebo signál píšťalkou.

Velitelé čet velí svým četám: „*Zamknout!*“ nebo opakují signál píšťalkou a čekají dalších rozkazů. „*Zamknout*“ opakují všichni vojáci.

Pozn. Rota v proudu se musí k střelbě rozvinouti, k čemuž třeba dáti příslušné rozkazy.

IV. Odražení útoku jízdy

197. Je-li rota v čtyřstupu, na návěstí velitele roty: „*Jízda z předu!*“ vyběhnou všechny čtyřstupy vzpříčením do šiku na stranu, na které je velitel roty, který upažením udává front.

Vojáci, dospěvše na stejnou výši s ním, ihned kleknou, připraví se k palbě a čekají dalších povelů: „*Měř!*“, „*Pal!*“

198. Na návěstí: „*Jízda v pravo (v levo)!*“ všichni vojáci udělají půlobrat v pravo (v levo) do šiku, druhý (první) řad klekne, první (druhý) přistoupí těsně k němu a připraví se k palbě.

Na obě předcházející návěstí všichni velitelé a nezařazení beze zbraně přecházejí za rotu (za čtyry), aby nepřekáželi při střelbě. Nezařazení se zbraní jdou na bližší jim křídlo roty (čety) a účastní se střelby.

D. Prapor

Všeobecná pravidla

199. Prapor se skládá ze čtyř rot. Roty podržují svá čísla ve všech útvarech praporu bez ohledu na jejich vzájemné umístění.

Pozn.: Velitel praporu určuje pořadí rot. Nedal-li zvláštního rozkazu, zachovávají rotý číselné pořadí s pravé strany na levou, od čela do zadu.

200. Velitel praporů si volí místo, odkud může nejlépe vésti prapor. U něho jsou pobočník, praporní trubač a jízdní poslové.

Velitelé rot stojí ve všech útvarech 4 kroky před středem roty a ostatní velitelé v rotách stojí na místech, určených jim při výcviku roty.

201. Semknuté útvary praporu jsou:

1. *Sraz.* Roty stojí v proudech vedle sebe, vzájemně vyřízeny, s rozstupem 3 kroků; stejnojmenné čtyři všech rot na stejné výši.

2. *Proud.* Roty stojí v proudech za sebou na vzdálenost 9 kroků.

3. *Zálohový proud.* Roty stojí v proudu a to ve dvou liniích na rozstup 3 kroků; dvě roty druhé linie se kryjí vzájemně s rotami první linie na vzdálenost 9 kroků.

4. *Šikový proud.* Roty stojí za sebou v šiku na vzdálenost 9 kroků.

5. *Pochodový proud.* Roty stojí ve čtyřřstupu za sebou na vzdálenost 9 kroků.

6. *Půlčetový proud.* Roty v půlčetovém proudu na vzdálenost 9 kroků.

202. Kulometná rota při pochodu je 20 kroků za praporem v pochodovém pořádku. Tento útvar nesmí býti širší útvaru praporu.

203. Nábojové povozky jsou 10 kroků za kulometnou rotou (kde této není, 10 kroků za praporem) v jednom řadu (čl. 201 ad 1., 3.

a 4.), nebo v proudu (čl. 201 ad 2., 5., 6.) na rozstup 6 kroků a vzdálenost 3 kroků.

204. Za nábojovými povozkami jsou sanitní povozky a polní kuchyně, které tvoří 2. a 3. řad.

205. Jsou-li povozky praporu neb jich část soustředěna, převezme velení nad nimi nejstarší poddůstojník. V tom případě se podřizuje pobočníku velitele praporu.

206. Rozptýlný útvar praporu jest:

Útvar po rotách. Roty se stavějí v jedné nebo více liniích, anebo stupňovitě zachovávající nařízené rozstupy a vzdálenosti. Velitelé rot vedou rotu na příslušná místa v takových útvarech, které se jim zdají nejvhodnějšími.

207. Neustanoví-li velitel praporu výslovně formu rozptýleného útvaru, stavějí se rotu ve dvou liniích na rozstup a vzdálenost 100 kroků, 1. a 2. rota v první, 3. a 4. rota v druhé linii.

Kulometná rota a nábojové dvoukolky zaujímají místo, udané jim velitelem praporu.

Velitelé rot stojí tam, odkud mohou nejlépe ovládati rotu a udržovati spojení s velitelem praporu.

Všichni uvedení v čl. 200 jsou při veliteli praporu, není-li jim jinak nařízeno.

Vedení praporu

208. Velitel praporu vede prapor rozkazy, povely a návěstími. Stejně výkony, které mají prováděti všechny rotu současně, konají se na povel velitele praporu. Každému takovému povelu předchází návěstí: „*Prapor!*“

209. Návěstí, dávaná velitelem praporu, týkají se pouze velitelů rot a bud'ěž pronášena táhle.

210. Změna směru v útvaru po rotách se provádí podle pravidel předepsaných pro rotu v útvaru po četách.

211. Kulometná rota a rotné nábojové dvoukolky se přizpůsobují praporu při všech pohybech a přeměnách.

I. Začáteční výcvik

1. Nástup praporu

212. Prapor nastupuje pravidelně ve sraz. Velitel praporu udá směr, místo nástupu a dá návěstí:

*„X-tý prapor – **nastoupit!**“*

Na to velitel roty, podle níž má prapor nastoupit, postaví se tak, aby pravé křídlo jeho roty bylo na určeném místě, a velí: *„X-tá rota – **nastoupit!**“* Ostatní roty nastupují na příslušných místech na povel svých velitelů.

213. Má-li prapor nastoupit v jiný útvar, než-li sraz, musí to být udáno v návěstí.

2. Vyřizování praporu

214. Prapor se vyřizuje, nebyla-li udána strana, při útvarech širších čtyř podle středu, jinak podle pravého křídla, na návěstí velitele praporu: *„**Vyřídít!**“* Zadní roty se kryjí za přední. Má-li se prapor vyřídít jinak, zní návěstí: *„Na pravo (na levo, na druhou rotu) – **vyřídít!**“*

Velitel roty, podle níž se prapor vyřizuje, velí: *„**Vyřídít – proud!**“* a když tato rota byla vyřízena, vyřizují se dle ní ostatní roty na povel svých velitelů.

3. Vzdání cti

215. Prapor vzdává čest na povel velitele praporu: *„Prapor – **pozor!**“, „Prapor v pravo – **hled!**“, „Prapor přímo – **hled!**“* nebo: *„Prapor – **pozor!**“, „Prapor k počť – **zbraň!**“, „Prapor k noze – **zbraň!**“*

4. Obraty

216. Nekonají-li se obraty přímo na povel velitele praporu, dává tento návěstí: „*Na levo v přič!*“, „*Zpět čelem!*“, „*Čtyřstup v pravo* (v levo)!“, „*V šik v levo* (v pravo)!“, „*Čelem v zad!*“

Na tato návěstí velitelé rot velí bez otálení neb jakmile je okamžité provedení možné.

5. Pochod

217. Pochod se koná na návěstí velitele praporu: „*Pochod!*“ („*X-tá rota ku předu!*“) a přerušuje se na návěstí: „*Zastavit!*“ V pochodovém proudu stačí udržovati stejný krok pouze v rotách.

6. Zatáčení

218. Zatáčení praporu se provádí na povel velitele praporu: „*Prapor v pravo* (v levo) *zatočit po – chod!*“ Zatáčení vyžaduje součinnosti velitelů rot i čet; poslední se odeběrou na křídla svých čet, bližší osnému křídlu praporu.

II. Pořadová cvičení

1. Přeměna srazu v proud

a) čelně na místě

219. Velitel praporu dává návěstí: „*Prapor* (na X-rotu) *v proud!*“

Není-li udáno, na kterou rotu utvořiti proud, rozumí se 1. rota. Velitelé 2., 3., 4. roty současně velí: „*Čelem – v zad! Rota po – chod!*“ Když roty dospějí na předepsanou vzdálenost, velí velitelé rot postupně: „*Čtyřstup v levo – v bok!*“, a když se čela čet octnou na stejné výši s pravým křídlem předcházející roty, zastaví se roty na povel svých velitelů. Na další povely: „*V dvojstup – v zad!*“ a „*V levo – čelem!*“ se obrátí do šiku.

b) čelně s místa

220. Na návěští velitele praporu: „*Prapor ku předu* (na 3., 4. rotu) *v proud!*“ vykročí 1. rota (nebyla-li určena jiná) na povel svého velitele „*Směr... Rota po – chod!*“ Ostatní roty se obrátí na povel svých velitelů „*V čtyřstup v pravo – v bok!*“, a když předcházející rota postoupí tak, že pro následující je dosti místa, vykročí 2. (3., 4.) rota na povel svého velitele: „*Rota po – chod!*“ Jakmile se rota octne svým čelem na jedné výši s pravým křídlem předcházející roty, obrátí se na povel: „*V šik v levo – čelem!*“ v původní směr. Vzdálenosti se upraví na návěští velitele praporu a povel velitele 1. roty „*Zkrátit – krok!*“ Ostatní roty jdou plným krokem, a když dojdou na předepsanou vzdálenost, zkrátí krok na povel svých velitelů, načež na návěští velitele praporu a povel svých velitelů „*Plný – krok!*“ přejdou v normální krok.

Koná-li se přeměna na jinou než první rotu, vykročí rota v návěští nejdříve jmenovaná. Ostatní se připojují podle svého pořadí tak, že se nejdříve řadí roty, které byly po pravé straně roty vedoucí, a pak teprve roty, které byly po její levé straně.

2. Přeměna srazu v pochodový proud

(S místa)

221. Velitel praporu dá návěští: „*Směr... Prapor v čtyřstup spojit!*“ První (X-tá) rota *ku předu!*“ Velitelé rot velí: „*V čtyřstup spojit v pravo – v bok!*“ První rota vykročí na povel svého velitele: „*Směr... 1. četa po – chod!*“ a spojí se v čtyřstup. Ostatní roty se připojují postupně povelům „*1. četa po – chod!*“

3. Přeměna srazu v zálohový proud

(Čelně na místě)

222. Na návěští velitele praporu: „*Prapor v zálohový proud!*“ 3. a 4. rota vykonají na povel svých velitelů: „*Čelem – v zad!*“ celý obrat a ihned na povel: „*Rota po – chod!*“ vykročí. Když se první četa 3. roty ocitne 9 kroků za poslední četou 2. roty, obrátí se 3. a 4. rota v levo na povel: „*V čtyřstup v levo – v bok!*“ a pokračují v pochodu tak dlouho, až se čela jich ocitnou na stejné výši s pravým křídlem rot v předu stojících, načež na povel svých velitelů se zastaví. Po té na povely: „*V dvojstup – v zad!*“ a „*V levo – čelem!*“ se obrátí do šiku.

4. Přeměna proudu v sraz

a) čelně na místě

223. Přeměna proudu v sraz se koná zpravidla v levo. Koná-li se v pravo, jest udati stranu výslovně v návěští. Velitel praporu dává návěští: „*Prapor (na pravo) v sraz!*“ Roty, kromě čelné, se obrátí v čtyřstup na povel svých velitelů: „*V čtyřstup v levo (v pravo) – v bok!*“ Na další povely svých velitelů: „*Rota po – chod!*“ vykročí v novém směru, a když postoupily o vlastní šířku a 3 kroky stranou vedle předcházející roty, na povel svých velitelů: „*V šik v pravo – čelem!*“ přejdou do proudu a postupně na stejné výši s rotou stojící se zastaví na povel: „*Rota – stát!*“

b) čelně v pochodu se zastavením

224. Návěští, povely i provedení jest totéž jako v čl. předcházejícím, jenže z povelu velitelů zadních rot odpadá: „*Rota pochod!*“ Aby se zadní roty mohly připojit k čelné, velitel praporu dá návěští: „*Proní rota zastavit!*“, načež se první rota zastaví na odvel svého velitele. Velitelé ostatních rot postupně dospěvše se svými rotami na výši 1. roty, velí: „*Rota – stát!*“

5. Přeměna proudu v zálohový proud

225. Na návěští velitele praporu: „*Prapor v zálohový proud!*“ 2. a 4. rota udělá na povel svých velitelů čtyřstup v levo, vykročí a jde tak daleko, až se posune o vlastní šíři a 3 kroky, kde se obrátí v šik v pravo a zastaví na výši prvních čt sousedních rot. 3. rota vykročí v původním směru, jakmile ji druhá rota udělá místo a zastaví se na 9 kroků za první.

6. Přeměna proudu v šikový proud

(Čelně na místě)

226. Velitel praporu dá návěští: „*Prapor v šikový proud!*“ Všechny rotý provedou na současné povely svých velitelů čelnou přeměnu proudu v šik tak, jak popsáno při výcviku rotý. Po té velitelé uvedou své rotý na předepsanou vzdálenost od předních.

7. Přeměna proudu v pochodový proud

(S místa)

227. Přeměna provádí se na návěští velitele praporu: „*Směr... Prapor v čtyřstup spojit!*“ Rotý provádějí postupně přeměnu v pravo tak, jak popsána při výcviku rotý, ponechávající mezi sebou předepsané vzdálenosti.

8. Přeměna šikového proudu v pochodový

(S místa)

228. Na návěští velitele praporu: „*Směr... Prapor v čtyřstup spojit!*“ rotý obrátí se na povely svých velitelů v čtyřstup v pravo a první rota vykročí a zatočí na ukázaný předmět; ostatní se postupně připojují, dbající, aby byly zachovávány příslušné vzdálenosti.

9. Přeměna zálohového proudu v sraz

(Čelně na místě)

229. Děje se na návěští velitele praporu: „*Prapor v sraz!*“ 1. a 2. rota stojí, 3. a 4. rota se obrátí v čtyřstup v levo na povely svých velitelů a vykročí. Jakmile postoupí 3. rota pravým křídlem na stejnou výši s levým křídlem 2. roty, velí velitelé 3. a 4. roty: „*V šik v pravo – čelem!*“ a to tak, aby mezi rotami povstal rozstup 3 kroků. Když se první čtyři ocitnou na stejné výši s prvními četami čelných rot, zastaví se roty na povel svých velitelů.

10. Přeměna zálohového proudu v proud

(Čelně s místa)

230. Velitel praporu dá návěští: „*Směr... Prapor* (na X-tou rotu) *ku předu v proud!*“ 1. rota vykročí na povel svého velitele; 2. a 4. rota na povel svých velitelů: „*V čtyřstup v pravo – v bok!*“ se obrátí v čtyřstup a 2. rota vykročí na povel svého velitele, když jí 1. učiní místo. Když 2. rota dospěje svým čelem na stejnou výši s pravým křídlem roty 1., obrátí se na povel svého velitele: „*V šik v levo – čelem!*“ do proudu; současně s tímto povelem dá velitel 3. roty povel: „*Rota po – chod!*“ Když třetí učinila místo, velitel 4. roty dá povel k pochodu, a když čelo jeho roty je na jedné výši s pravým křídlem 3. roty, velí: „*V šik vlevo – čelem!*“ Správných vzdáleností se dociluje na návěští velitele praporu a postupně povely velitelů rot: „*Zkrátit – krok!*“ a „*Plný – krok!*“

11. Přeměna zálohového proudu v pochodový

(S místa)

231. Na návěští velitele praporu: „*Směr... Prapor v čtyřstup spojit! X-tá rota ku předu!*“ Velitelé rot obrátí své roty v čtyřstup

povelem: „*V čtyřřtup spojit v pravo – v bok!*“ 1. rota vykročí na povel svého velitele: „*Směr... První četa po – chod!*“ a spojí se v čtyřřtup. Ostatní rotы vykonají postupně totéž a v tomto pořadí: 2. (bočně), 3. (čelně), 4. (bočně).

12. Přeměna pochodového proudu v sraz

a) čelně v pochodu se zastavením

232. Velitel praporu dá návěstí: „*Prapor v sraz!*“ Velitel 1. rotы velí: „*Rota v proud na levo – v přič!*“ – „*Čelo – stát!*“ Ostatní rotы jdou nejkratší cestou, aby přišly v číselném pořádku na 3 kroky od sousední (pravé) rotы. Dříve než dojdou na místo, provedou tutéž změnu jako čelná rota.

b) bočně

1. s místa

233. Provádí se na návěstí velitele praporu: „*Prapor v levo v sraz!*“ Rota v čele stojící (první) provede bočnou přeměnu čtyřřtupu v proud na povely a způsobem popsáným při výcviku rotы (čl. 169).

Ostatní rotы se přiblíží pochodem ve starém směru až na 3 kroky k místu, kde přecházela předcházející rota v proud, a zde provedou tutéž přeměnu v pochodu. Velitel praporu uvede rotы na stejnou výši návěstím: „*První rota zastavit!*“, načež velitel I. rotы velí: „*Rota – stát!*“ Ostatní rotы, dospěvše na výši první rotы, zastavují se na povel svých velitelů.

2. v pochodu

234. V pochodu se přeměna provádí jako s místa, na totéž návěstí velitele praporu.

13. Přeměna pochodového proudu v proud

a) čelně na místě

235. Velitel praporu dá návěstí: „*Prapor v proud!*“ Každá rota provede na místě čelnou přeměnu čtyřstupu v proud způsobem a na povely při výcviku roty uvedené. Po té velitelé zadních rot přivedou své rotu na předepsané vzdálenosti.

b) čelně v pochodu se zastavením

236. V pochodu se provede přeměna na totéž návěstí velitele praporu a způsobem, jak popsáno při výcviku roty (čl. 168). Velitel 1. rotu velí totéž jako u čl. 232. Po přechodu v proud velí velitelé zadních rot: „*Plný – krok!*“ a dosáhnou předepsané vzdálenosti: „*Rota – stát!*“

14. Přeměna pochodového proudu v zálohový proud

(Čelně na místě)

237. Děje se na návěstí velitele praporu: „*Prapor v zálohový proud!*“ Provádí se jako přeměna pochodového proudu v sraz s tím rozdílem, že 3. a 4. rota se kryje za 1. a 2. rotu.

15. Přeměna pochodového proudu v šikový proud

(Čelně na místě)

238. Velitel praporu dá návěstí: „*Prapor v šikový proud!*“ Každá rota sama o sobě provede čelnou změnu čtyřstupu v šik na povel a způsobem popsaným při výcviku roty, načež postoupí na předepsanou vzdálenost od rotu v předu stojící.

16. Přeměna pochodového proudu v půlčetový proud

289. Provádí se na návěští velitele praporu: „*Prapor v půlčetový proud!*“ tímže způsobem a na tytéž povely, jako při výcviku roty (čl. 189–191). Vykonavše přeměnu, každá rota se přiblíží na povel svého velitele k rotě před ní stojící na předepsanou vzdálenost.

E. Pluk

240. Zálohový pořádek pluku sestává ze zálohových proudů praporů, stojících na jedné nebo několika liniích.

Není-li zvláštních rozkazů, nastupují dva prapory v zálohových proudech na jedné linii v číselném pořádku na rozstup 20 kroků. Roty nezařazené v praporech jako třetí prapor na 20 kroků v levo.

Pochodový pořádek pluku sestává z pochodových proudů praporů. Vzdálenost mezi prapory 20 kroků.

Jsou-li tři prapory, nastupují v jedné nebo ve dvou liniích. V jedné linii nastupují jak ukázáno výše. Ve dvou liniích nastupuje v první linii I. a II. prapor, v druhé III. prapor a rotý nezařazené v praporech. Vzdálenost mezi liniemi je 20 kroků.

241. Velitel pluku si volí místo, s něhož může nejlépe řídit pluk, zpravidla 40–50 kroků před jeho středem. U něho jsou zástupce velitele pluku, pobočník velitele pluku, plukovní trubač a jízdní poslové.

242. Velitelé praporů, jich pobočníci a trubači jsou na místech ukázaných ve čl. 200.

243. Plukovní hudba se staví v 6 krocích od pravého křídla pluku.

F. Přehlídky a slavnostní pochod

I. Přehlídky

1. Přehlídka roty

244. Rota nastupuje k přehlídce v šik, není-li jiného rozkazu. Velitel roty stojí na 4 kroky před středem, místo ostatních velitelů, jak uvedeno při výcviku roty.

Hudba, je-li přítomna, stojí 3 kroky v pravo od pravého křídla roty, vyřízena s prvním řadem.

245. Jsou-li přehlídce přítomni nadřízení a hosté důstojníci, postaví se na tři kroky od pravého křídla (popř. od hudby), podle hodností s prava na levo.

Poznámka. Je-li část těchto na koni, stojí 3 kroky v pravo od pěších. Političtí a jiní oficielní hosté staví se na místo naznačené velitelem přehlídky.

246. Je-li známo, že přehlízející velitel přijde s levé strany, hudba se postaví na levé křídlo a od ní v levo podle hodností s leva na pravo nadřízení roty a hosté. Očekává-li se přehlízející velitel s pravé strany a přijde-li s leva, hudba zůstane na svém místě a pouze nadřízení a hosté přejdou na levé křídlo a postaví se podle hodností s prava na levo.

Poznámka. Při přehlídkách po vyřízení doporučuje se prováděti pohov pokrčením jedné nohy bez předkročení.

247. Jakmile se přehlízející velitel přiblíží k rotě asi 50 kroků, velitel roty velí: „**Pozor! K počtě – zbraň!**“ Vojáci vykonají příslušný cvik se zbraní, zařazení důstojníci vzdávají čest šavlí, všichni obrátí hlavu k přehlízejícímu a hudba začne hráti plukovní pochod. Nadřízení a hosté vzdávají čest rukou. Velitel roty zdvihne šavli do „vznosu“ a jde přehlízejícímu vstříc. Zastaví se před ním na tři kroky, skloní šavli k počtě a osloviv ho, hlásí: „X-tá rota N-tého

pluku!"; načež mu podá lístek se stavem roty, pak ustoupí stranou, aby mu uvolnil cestu, a provází jej podél roty na vnější straně. Rovněž nadřízení a hosté, když je přehlížejíci minul, provázejí jej v pořadí podle hodnosti podél fronty.

248. Po přehlídce, obdržev od přehlížejícího rozkazy, vyjde velitel před střed roty, dá hudbě znamení, aby přestala hráti, a velí: „*K noze – zbraň!*“

249. Je-li rota beze zbraně, velitel roty velí: „*Pozor! Rota v pravo (v levo) – hled!*“ Na tento povel všichni zařazení obrátí hlavu v udaném směru, velitel roty, nadřízení a hosté vzdávají čest rukou. Ostatní provádí se tak, jako má-li rota zbraň.

250. Po přehlídce na povel velitele roty: „*Přímo – hled!*“ všichni obrátí hlavu přímo a nezařazení připažují.

2. Přehlídka praporu

251. Prapor nastupuje k přehlídce v sraz, není-li jiného rozkazu. Velitelé rot stojí na pravých křídlech svých rot.

Velitel praporu se staví 20–30 kroků před střed praporu, pobočník jeho na 2 kroky v pravo od velitele krajní roty a dále na 3 kroky hudba. Od ní na 3 kroky v pravo stojí nadřízení a hosté důstojníci podle hodnosti s prava na levo. Političtí hosté viz čl. 245.

Jízdní poslové jsou v jednom řadu 10 kroků za středem praporu. Kulometná rota stojí v rozvinutém útvaru s těsnými rozstupy, 10 kroků od levého křídla praporu a vyřízena s čelnými četami rot. Má-li přehlížejíci velitel přijít s levé strany, postaví se všichni vyjmenovaní v 2. odstavci tohoto čl. v opačném pořádku a velitelé rot na levé křídlo.

252. Když přehlížejíci se přiblíží, provádí prapor na příslušné povely velitele praporu totéž, co je předepsáno pro rotu v čl. 247–248. Velitel praporu jde vstříc přehlížejícímu veliteli, osloví ho a hlásí: „*X-tý prapor N-tého pluku Y-rot!*“ a odevzdá lístek se stavem praporu.

253. Velitel rot, když přehlízející obešel jejich roty, postaví se na 4 kroky před jejich střed.

3. Přehlídka pluku

254. Pluk nastupuje k přehlídce v útvaru, jež určil velitel pluku. Velitel pluku stojí 40–50 kroků před středem pluku. Jednotlivci v praporech nastupují, jak ustanoveno v čl. 251 mimo velitele praporu, který stojí 2 kroky v pravo od velitele pravé přední roty, za ním jeho pobočník, za pobočníkem praporní trubač. 3 kroky v pravo od velitele 1. praporu stojí plukovní hudba, 3 kroky na pravo od hudby důstojníci štábu pluku podle hodností s prava na levo. 2 kroky v pravo od nich pobočník velitele pluku, vedle něho zástupce velitele pluku. Za pobočníkem velitele pluku na stejné výši s praporním trubačem stojí plukovní trubač. 3 kroky od nich nadřízení a hosté důstojníci. Političtí hosté viz čl. 245.

Jízdní poslové nastupují v řad 10 kroků za středem pluku. Kulometné roty praporu stojí 9 kroků za pěšími rotami svých praporů v rozvinutém útvaru s těsnými rozstupy.

Roty nezařazené v praporech nastupují jako III. nebo IV. prapor.

Pozn.: Koná-li se přehlídka pluku jako části brigády, stojí velitel pluku na 3 kroky v pravo od velitele prvního praporu a za ním jeho zástupce, pobočník a plukovní trubač.

255. Očekává-li se přehlízející s leva, jsou velitelé praporu na levých křídlech svých praporů, velitelé rot na levých křídlech rot, hudba, zástupce a pobočník velitele pluku, přítomní nadřízení a hosté na levém křídle pluku v témž pořádku, jak ukázáno výše, ale s leva na pravo.

Očekává-li se přehlízející s prava, přijde však s leva, přecházejí pouze velitelé praporů na levé křídlo svých praporů a na levé křídlo pluku přejdou nadřízení a hosté.

256. Při příchodu přehlízejícího velitele se vzdává čest na povely velitele pluku, jak ukázáno v čl. 247–248. Velitel pluku osloví a hlásí: „N-tý pluk, X praporů!“

257. Jakmile přehlížejíci mine linii praporu, vyjde (vyjede) velitel praporu na 12 kroků před střed praporu a velitelé rot na 4 kroky před střed svých rot. Když pluk dá k noze zbraň, vyjde (vyjede) plukovní štáb k veliteli pluku.

II. Slavnostní pochod

1. Slavnostní pochod roty

258. Rota může jíti slavnostním pochodem v kterémkoli útvaru.

259. Při slavnostním pochodu bývá používáno znameníka, aby ukazoval směr křídlu, podle něhož se rota vyřizuje. Není-li znameníka, velitel roty určí směr pochodu podle nějakého předmětu nebo podle nějaké linie.

260. Nadřízení a hosté se nacházejí u přehlížejícího.

261. Před slavnostním pochodem velitel roty seřadiv rotu, jak bylo přikázáno, postaví se před střed roty na vzdálenost 4 kroků. Je-li u roty prapor, postaví se tento 6 kroků před rotu a velitel roty 4 kroky před něj. Je-li přítomna hudba, postaví se 12 kroků před velitele roty. Na to dává velitel roty povel: „*K slavnostnímu pochodu! Na rámě – zbraň! Na pravo vyřídít! Rota po – chod!*“ Hudba vykročí s rotou a zároveň začne hrát pochod. Před přehlížejícím se nezatáčí ani nezastavuje. Není-li hudby, troubí trubač pochod.

262. Má-li rota jíti slavnostním pochodem po částech, velitel roty velí: „*K slavnostnímu pochodu po četách! Na rámě – zbraň! Vzdálenost X kroků. Na pravo vyřídít! První četa!*“ Na návěští po četách velitel 1. čety se postaví 2 kroky, ostatní 4 kroky před středem čet. Na návěští „*První četa*“ velitel první čety velí: „*Na pravo vyřídít, četa po – chod!*“ Na tento povel 1. četa vykročí, a jakmile odejde na vzdálenost návěstím udanou, velitelé následujících čet postupně velí: „*Na pravo vyřídít! Četa po – chod!*“ Trubač je na svém místě a netroubí.

263. Velitel roty zdvihne 20 kroků před přehlížejícím šavli do „vznosu“, 8 kroků před ním ji skloní k poctě a obrátí současně

k němu hlavu. 4 kroky za velitelem zdvihne opět šavli, zajde za přehlížejíciho, resp. za svoje nadřízené. Na to skloní šavli a počká, až přejde rota. Když odchází, zdvihne šavli do „vznosu“, dá ji „na rámě“ a po několika krocích zasune šavli do pochvy.

264. Velitelé čet (důstojníci a podpraporčíci), kteří jsou před frontem, pozdravují tímže způsobem, nezacházejí, nýbrž zůstanou na svých místech. Velitel čelné čety vzdává čest současně s velitelem roty. 4 kroky za přehlížejícím vezmou šavle opět do „vznosu“, potom „na rámě“ a zasunují je na první povel „stát!“

265. Když velitel roty (při slavnostním pochodu celé roty) skloní šavli, všichni vojáci roty obrátí současně hlavu směrem k přehlížejícímu, a když přejdou čtyři kroky za přehlížejíciho, bez povelu otáčejí hlavu přímo.

Jde-li rota slavnostním pochodem po částech, zachovají se všichni vojáci čelného oddílu tak, jak ukázáno výše. Ostatní oddíly obracejí hlavu k přehlížejícímu až tehdy, když velitel čety skloní šavli.

Velí-li četě poddůstojník, obracejí vojáci hlavu zároveň s ním.

266. Jsou-li při slavnostním pochodu vojáci beze zbraně, velitel roty obrací hlavu k přehlížejícímu 8 kroků před ním a vzdává čest, přikládaje ruku ke štítku čepice. Ostatní vzdávají čest jen obratem hlavy.

Přechází-li rota po četách, vzdávají čest velitelé čet tím způsobem jako velitelé roty.

Když přejdou čtyři kroky za přehlížejíciho, spustí ruku a hledí přímo.

2. Slavnostní pochod praporu

267. Prapor jde slavnostním pochodem buď jako celek, nebo po rotách ve kterémkoliv útvaru praporu nebo roty.

268. Rotní znameníci jsou rozestaveni na vzdálenost 25 kroků od sebe, aby ukazovali směr řídícímu křídlu.

269. Velitel praporu seřadí prapor k slavnostnímu pochodu v příslušný útvar, postaví jej na linii označenou znameníky tak, aby

se krajníci přecházejíce dotýkali znameníků. Na to se postaví asi 20–30 kroků před střed praporu a dá návěští: „*K slavnostnímu pochodu!*“

Hudba se postaví před velitele praporu 12 kroků a počíná si stejně jako při rotě, ale u přehlížejíciho zatočí a postaví se čelem k němu na 10 kroků od levého křídla procházejícího oddílu.

Pobočník následuje 3 kroky za velitelem praporu.

Velitel čelné roty popř. prapor následuje, jak ukázáno při rotě (čl. 261).

Praporní trubač na levém křídle čelné části první roty.

270. Má-li prapor jíti slavnostním pochodem jako celek, velí velitel praporu, jakmile všichni nastoupili na svá místa: „*Prapor na rámě – zbraň! Na pravo vyřídít! Prapor po – chod!*“

271. Má-li prapor jíti po rotách, dává velitel praporu návěští: „*Po rotách (po četách), vzdálenost X kroků. Na pravo vyřídít! První rota!*“ Velitel čelné roty velí: „*Na rámě – zbraň! Na pravo vyřídít! Rota po – chod!*“ Na tento povel se provede, co je předepsáno pro rotu.

Byl-li nařízen slavnostní pochod po četách, velitel roty a velitelé čet konají to, co uvedeno v čl. 262 při rotě.

272. Jízdní poslové jedou 10 kroků za poslední rotou praporu v jednom řadu, kulometná rota na vzdálenost určenou pro rotu za jízdními posly v útvaru, přizpůsobeném útvaru praporu.

273. Velitel praporu, vzdav čest, projede 4 kroky mimo přehlížejíciho, načež znova zdvihne šavli do „vznosu“, odbočí stranou a postaví se za své nadřízené. Potom skloní šavli a zůstává na místě, dokud nepřejde celý prapor. Pobočník a důstojníci nacházející se před frontem čelného oddílu vzdávají čest současně s velitelem praporu, a pobočník v 50 krocích za přehlížejícím odbočuje a postaví se poblíže velitele praporu.

Když odcházejí od přehlížejíciho, zdvihnou šavle do „vznosu“, dají „na rámě“ a po několika krocích zasunou šavle do pochvy.

274. Velitelé rot a čet jdoucí před frontem vzdávají čest a nezacházejí.

275. Jsou-li vojáci beze zbraně, zachovávají se, jak ukázáno u roty (čl. 266).

276. Když je slavnostní pochod skončen, hudba nepřestávajíc hráti zatočí a připojí se za prapor. Zastaví-li prapor, přestane hudba hráti a přejde před prapor.

3. Slavnostní pochod pluku

277. Slavnostní pochod pluku se koná po praporech nebo rotách, v útvarech uvedených při praporu.

278. Směr pochodu se vyznačuje znameníky.

279. Pořádek slavnostního pochodu je tento: V předu na vzdálenost 40–50 kroků velitel pluku; 3 kroky za ním jeho zástupce, v levo od něho pobočník velitele pluku. Na 20 kroků za nimi velitel 1. praporu, 3 kroky za ním jeho pobočník. Za ním následuje čelný oddíl praporu. Plukovní trubač jde na levém křídle čelné části čelné roty v levo od praporečního trubače.

280. Jízdní poslové jedou 10 kroků za plukem v jednom řadu, pokud nepřesahují šířku útvaru pluku.

Nábojové dvoukolky, jsou-li v jedné linii, jedou na rozstup 6 kroků, jedou-li za sebou, na vzdálenost 3 kroků. Na řídicím křídle nábojových dvoukolek je zbrojír, který vzdává čest při kládá ruku k štítu čepice.

281. Vzdálenost mezi jednotlivými oddíly při slavnostním pochodu určuje se návěstí velitele pluku.

282. O vzdávání cti, zacházení a zajištění za přehlížejího, platí tato pravidla:

Velitel pluku vzdává čest a zajiždí k přehlížejímu veliteli. Všichni důstojníci, nacházející se před frontem čelného oddílu, vzdávají čest současně s velitelem pluku.

Všichni důstojníci a pod praporčíci, kteří jdou v čele, vzdávají pouze čest.

Důstojníci, kteří nejdu v čele, a čestní průvodci praporu nesklánějí šavle, nýbrž vzdávají čest obratem hlavy a pohybují přirozeně pravou rukou dále.

283. Pobočník velitele pluku řídí se předpisy, platnými pro pobočníka velitele praporu (čl. 273).

G. O praporu

284. Cti nositi prapor dostává se nejzasloužilejšímu poddůstojníku pluku (samostatného praporu). Zástupcem jeho se ustanovuje poddůstojník.

1. Jak držeti prapor

285. Má-li část zbraň u nohy, praporečník drží prapor v pravé ruce, která je volně spuštěna, prostředními prsty napřed, malíkem se strany a palcem objímá žerd' ze zadu; konec žerdi spočívá na zemi vedle pravé nohy.

V této poloze zůstává prapor, i když část provádí cviky se zbraní.

286. Před nastoupením pochodu na návěstí dá praporečník prapor na levé rámě, levou paži položí celou délkou na žerd' a uchopí žerd' tak, aby přišla mezi ukazováček a prostřední prst, a pravou připaží. Konec žerdi je asi $\frac{1}{3}$ m nad zemí.

287. Praporem vzdává se čest na povel: „*K počtě – zbraň!*“ pouze v následujících případech: při hraní národní hymny i hymen spojeneckých států; prezidentu Československé republiky i všem hlavám spojeneckých států a při spouštění rakve do hrobu. Praporečník pozdvihne na uvedený povel prapor pravou rukou, uchopí žerd' levou rukou pod pravou podhmatem, pak pravou na konci nadhmatem a skloní prapor levou rukou pod úhlem 45° ku předu.

288. Na povel: „*K noze – zbraň!*“ se prapor přenáší k noze takto: praporečník postaví prapor svisle k rameni, vypustí dolní konec žerdi z pravé ruky a levou spustí prapor k zemi; současně uchopí pravou rukou žerd' nad levou rukou, palcem ze zadu a prsty z předu; potom levou připaží a pravou přidrží prapor jak ukázáno v čl. 285.

289. Na povely „*Smeknout!*“ a „*Hlavu kryj!*“ praporečník dělá totéž jako voják s puškou u nohy.

2. Místo praporu

290. V zálohovém pořádku pluku (v útvech samostatného praporu) nastupuje praporečník s praporem na pravé křídlo první roty, jeho zástupce za ním na vzdálenost 1,20 m.

Velitel roty stojí v pravo od praporu.

291. V pochodu praporečník nosí prapor 6 kroků před čelným oddílem a pomocník jeho jde po jeho levém boku. Velitel roty je 4 kroky před praporem.

292. V poli nachází se prapor u štábu pluku.

293. Vždy, kdykoli se prapor přenáší z části do části, provází jej důstojník (pobočník, velitel roty nebo zvlášť ustanovený důstojník), který jde v předu. Čest vzdávají všichni, kdo potkávají prapor, jakož i část, která jej přijímá. Je-li toho třeba, přenáší se prapor pod ochranou zvláštního oddílu.

294. Před slavnostním pochodem na návěští, velitel roty, jíž je prapor svěřen, se postaví před praporečníka a velí: „*S praporem pochod!*“, vezme šavli do „vznosu“ a dovede prapor na 6 kroků před čelný oddíl, pak spustí šavli, dá „na rámě“ a jde na svoje místo. Současně s praporečníkem vyjdou dva důstojníci, ustanovení čestnými průvodci (stojí 2 kroky za pravým a levým křídlem čelné roty), majíce šavle „ve vznosu“. Postavivše se na krok po boku praporu, skloní šavle a po té dají „na rámě“.

Zástupce praporečníka odchází za první rotu, kde nastoupí v pravo od šikovatele.

3. Jak se přijímá a odnáší prapor

295. K přijetí praporu z místnosti, kde se chová, ustanovuje se půlrota se dvěma důstojníky; jeden z nich je velitelem půlroty. U půlroty jsou: pobočník velitele pluku (praporu), praporečník, jeho zástupce a hudba.

296. Půlrota jde k budově, kde se chová prapor, s hudbou, která je 6 kroků před velitelem půlroty; pobočník 4 kroky před hudbou; praporečník jde v levo u prvního čtyřstupu, jeho zástupce za ním.

297. Půlrota se postaví v šik před budovu, kde je chován prapor tak, aby středem stála proti vchodu. Zástupce praporečnickův se postaví na 1,20 m za první spol. pravého křídla, hudba na pravé křídlo. Pobočník a praporečník jdou pro prapor.

298. Když se prapor objeví, velitel roty velí: „*K počtě – zbraň!*“ a hudba hraje plukovní pochod.

Pobočník, přiloživ ruku ke štítku čepice, vede praporečníka na pravé křídlo půlroty a zástupce vstupuje za praporečníka.

299. Když praporečník a zástupce se postavili na svá místa, velitel půlroty dá znamení, aby hudba přestala hráti, a velí: „*K noze – zbraň!*“ Potom dá příslušné povely k pochodu. Při povelu „na rámě zbraň“ všichni důstojníci tasí šavle a dají „na rámě“.

300. V pochodu je prapor 6 kroků před půlrotou, 4 kroky před praporem velitel půlroty, 6 kroků před ním hudba a 4 kroky před ní pobočník.

301. Když se prapor přiblíží na 50 kroků k své části, velitel pluku (praporu) velí: „*K počtě – zbraň!*“ Hudba jde na své místo na pravém křídle pluku a hraje plukovní pochod. Pobočník přistoupí k praporečníku a vzav šavli do „vznosu“, odvádí ho nejbližší cestou na vykázané místo, načež jde na svoje místo.

Když pobočník přistoupí k praporu, velitel odvádí půlrotu na její místo v pluku.

302. Když praporečník se postaví na určené místo, velitel pluku dá hudbě znamení, aby přestala hráti, a dá povel: „*K noze zbraň!*“

303. K odnášení praporu se také ustanovuje půlrota. K tomu dá velitel části povel: „*Hudba a půlrota X-té roty před pluk (prapor)!*“

Na tento povel vyvede velitel příslušnou půlrotu na 20 kroků před prapor, jemuž je prapor svěřen, a hudba se postaví v pravo od ní na 16 kroků; 4 kroky v pravo od ní pobočník.

Pozn.: Je-li k odnesení praporu určena půlrota, již je prapor svěřen, nevychází před pluk (prapor).

304. Jakmile jsou povely a příkazy výše uvedené splněny, velitel pluku velí: „*K počť – zbraň!*“, načež hudba hraje plukovní pochod a všichni vezmou k počť zbraň. Velitel roty, u níž se prapor nachází, vzav šavli do vznosu, velí: „*S praporem po – chod!*“ a zavede praporečníka 6 kroků v pravo od půlroty, skloní šavli, pak vezme „na rámě“ a vrátí se na své místo.

305. Když se prapor zastaví, velitel pluku (praporu) dá znamení hudbě, aby přestala hráti. Na to velitel půlroty velí: „*K noze zbraň!*“, dá příslušné povely a vede průvod v pořádku uvedeném v čl. 300., při čemž hudba hraje. Když průvod odejde asi na 50 kroků, velitel pluku (praporu) velí: „*K noze – zbraň!*“

306. Dospěv k budově, kde se prapor chová, velitel půlroty postaví půlrotu v šik, jak uvedeno v čl. 297, a hudba se postaví na pravé křídlo. Pobočník jde k praporečníku, přiloží ruku k štítku čepice a postaví se dva kroky před prapor. Velitel půlroty velí: „*K počť – zbraň!*“, hudba hraje plukovní pochod. Pobočník velí praporečníku: „*S praporem po – chod!*“ a vede jej do budovy; zástupce praporečníkův jde na svoje místo.

307. Když prapor odnesli do budovy, velitel půlroty dá znamení hudbě, aby přestala hráti, velí: „*K noze – zbraň!*“ a odvádí půlrotu ke své části.

308. Tímto způsobem se prapor přináší a odnáší i v poli, uzná-li to velitel za možné.

H. Pravidla o vzdávání cti

309. Čest vzdává každý voják zachovávaje přesně pravidla postoje i pochodu, předepsaná v čl. 19, 27 a 37 tohoto řádu.

310. Čest se vzdává 3 kroky před vyšším. Stojí-li voják bez pušky, vzdává čest tím, že se obrátí k osobě, již má čest vzdáti, postaví se v „pozor“ a hledí jí do očí, otáčeje za ní současně hlavu. Zároveň přiloží pravou ruku k pravé straně štítku k dolnímu okraji čepice tak, aby prsty byly semknuty, ne křečovitě napjaty, dlaň obrácena dolů a loket v jedné přímce s ramenem.

V pochodu pozdravuje tím, že obrátí hlavu k dotyčné osobě, pravou ruku drží, jak popsáno v předcházejícím odstavci, levou přirozeně pohybuje.

Jakmile osoba, již se čest vzdává, přejde jeden krok, spustí ruku a jde (stojí) volně dále.

Pozdravuje-li voják, máje pušku u nohy, na rameni nebo na řemenu, obrátí pouze hlavu k osobě, již vzdává čest; jde-li, pohybuje dále volnou rukou.

311. Hudebníci s nástroji a trubači s polnicemi vzdávají čest, jak ukázáno v čl. 310, drží nástroje jako při povelu: „*Pozor!*“ Trubač má trubku na šňůře přes levé rameno u pravého stehna, širokým otvorem dolů. Pravou ruku drží jak na místě, tak na pochodu, nepohnutě u stehna, objímaje trubku palcem a prsty na dolním záhybu širokého jejího otvoru. Při pochodu drží hudebníci malé nástroje v pravé ruce, veliké (heligony, bombardony) na řemenu přes levé rameno, přidržující je, jak jest třeba, pravou nebo levou rukou.

312. Vzdává-li čest oddíl, stojící v semknutém útvaru, velí jeho velitel: „*Pozor!*“ (nebylo-li tak veleno dříve), „*Rota (četa) v pravo (v levo) – hled!*“

První i druhý povel se provádí jak předepsáno ve výcviku řadu a velitel přiřkládá současně ruku ke štítku.

Není-li oddíl v semknutém útvaru, velí pouze: „*Pozor!*“

313. Přijde-li nadřízený na cvičiště, vzdává mu oddíl čest způsobem, popsáním v čl. 312, a velitel oddílu jde mu vstříc a hlásí, čím se oddíl zaměstnává.

314. V pochodu vzdává oddíl čest na tytéž povely, jako v čl. 312, odst. 1., při čemž mužstvo pohybuje přirozeně pažema.

315. Když osoba, již byla vzdána čest, přejde mimo oddíl, velitel dá povel: „*Přímo – hled!*“, načež všichni obrátí hlavu přímo. Je-li třeba, následuje povel: „*Pohov!*“

316. Při hlášení (raportu) drží ten, kdo hlásí, i ten, kdo hlášení přijímá, ruku v předepsané poloze u štítku až do konce hlášení. Jakmile je hlášení skončeno, oba připazí a další rozkazy a pokyny sdělují a přijímají, aniž se přikládá ruka ke štítku. Před odchodem podřízený i velitel přiloží ruku k štítku a okamžitě ji spustí.

Jde-li po hlášení velitel s podřízeným, udělá tento úkrok v pravo s půlobratem v levo a doprovází velitele po levé straně.

J. Cviky se šavlí

317. Důstojníci a podpraporčíci tasí šavli v těchto případech:

- a) vzdávající čest na povel: „*K počtě zbraň!*“;
- b) při slavnostním pochodu na povel: „*Na rámě zbraň!*“;
- c) když přinášejí nebo odnášejí prapor na první povel, který určuje, jak mají vojáci držeti zbraň.

318. Povel: „*K počtě zbraň!*“ provádí se na tři doby: 1. Na návěští vychýlí se šavle levou rukou poněkud v před a zároveň se uchopí pravou rukou shora rukojeť koše a čepel se povytáhne asi na šíři dlaně. 2. Na vlastní povel vytasí se šavle z pochvy a obrátí hrotem čepele vzhůru a ostřím v levo tak, aby palec pravé ruky přišel před bradu, čepel do polohy svislé, plochou k obličejí; palec pravé ruky je natažen a spočívá na rukojeti; ostatní prsty objímají rukojeť. Tato poloha šavle nazývá se „vznos“. 3. Na třetí dobu pravá ruka se spustí dolů a skloní šavli tak, aby ruka byla u pravého stehna a čepel hřbetem v před, hrotem na levo od špičky levé nohy a zšíří dlaně nad ní.

Důstojníci na koni sklánějí šavli tak, aby volně spuštěná pravá ruka byla za pravým stehnem, čepel svislá, hrot za pravým podpatkem a ostří obráceno ke koni.

319. Při slavnostním pochodu povel: „*Na rámě zbraň!*“ provádí důstojník na tři doby. Na první a druhou dobu vykoná totéž, co uvedeno v čl. 318; na třetí dobu dá „*na rámě*“, tj. spustí pravou ruku dolu a postaví šavli svisle, hřbetem k rameni, ostřím ku předu, objímaje rukojeť palcem s levé strany, ukazováčkem a prostředním prstem s přední vnější strany, ostatní dva prsty nechává spuštěny. V pochodu, je-li šavle „na rámě“, pohybuje se přirozeně pravou rukou.

Důstojníci na koni, drží-li šavli „na rámě“, mají pravou paži v lokti mírně ohnutou a rukou se opíraje o stehno, přimykající dva poslední prsty lehce k dlani.

320. Vzdávají-li důstojníci čest při slavnostním pochodu, jdouce pěšky, zdvihnou šavli do vzhledu, načež ji skloní tak, aby hrot čepele byl na píd' od země proti pravému rameni.

Důstojníci na koni sklánějí šavli v pochodu jako na místě.

321. Při přinášení a odnášení praporu drží důstojníci šavli „na rámě“.

322. Šavle se zasunuje v pochvu na povel: „*K noze zbraň!*“, a to na tři doby:

1.) Pravá ruka zdvihne šavli hrotem vzhůru, aby koš byl o něco výše hlavy, po té čepel obrátí hrotem dolů směrem k pochvě; současně levá ruka vychýlí pochvu poněkud ku předu, aby bylo možno lehce zastrčiti do ní hrot čepele. 2.) Šavle se zasunuje do pochvy. 3.) Paže se vrací na své místo.

323. Při slavnostním pochodu důstojníci, kteří nezacházejí k přehlížejímu, zasunují šavli na první povel „*Stát*“.

Obrazová příloha

Velitel pluku

Pomocník vel. pluku

Pobočník vel. pluku

Vel. praporu

Pobočník vel. praporu

Velitel roty

Velitel čety

Praporečník

Šikovatel

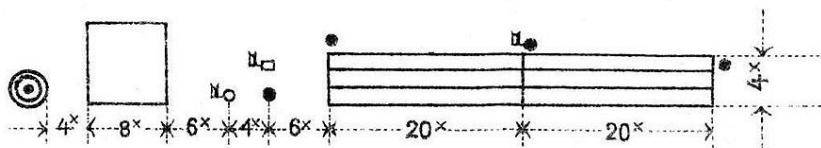

Četař

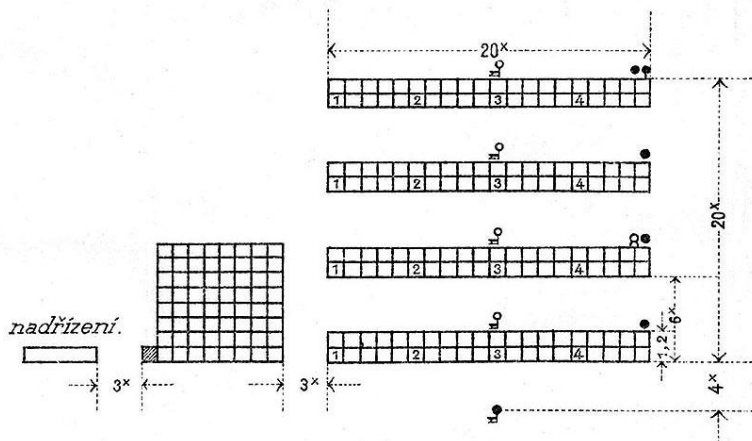

Trubač

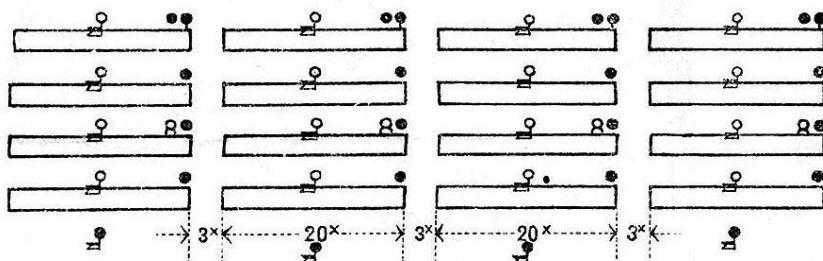
Půlrota přinášejí prapor

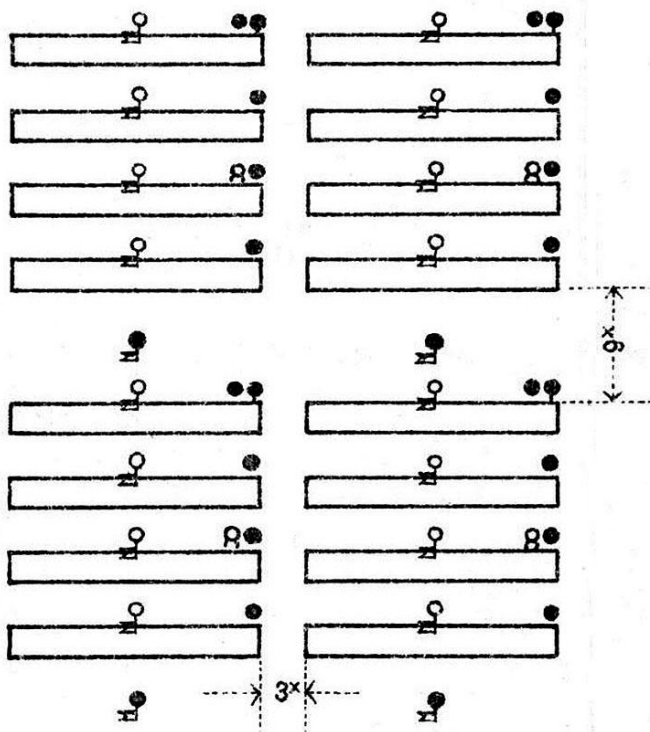
Rota v proudu před přehlídkou

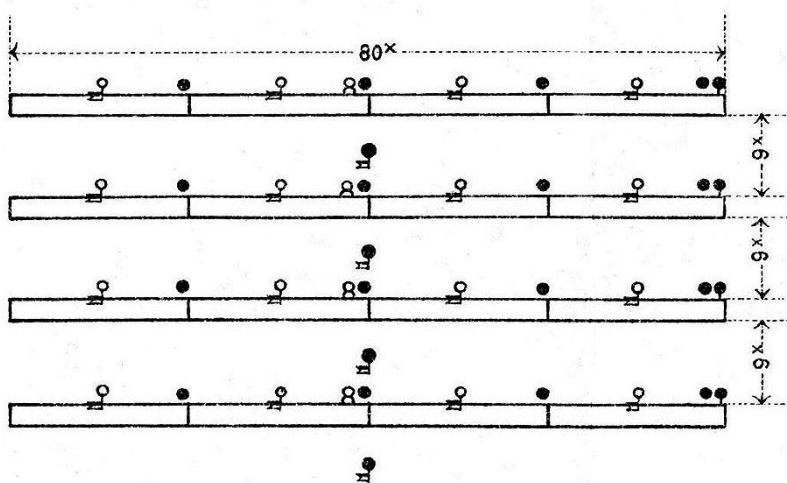
Prapor ve srazu

Prapor v zálohovém proudu

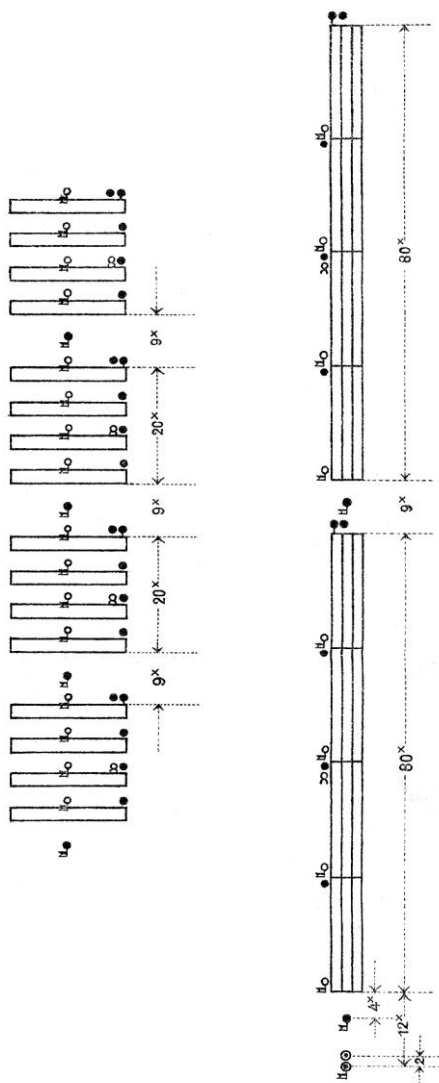

Prapor v šikovém proudu

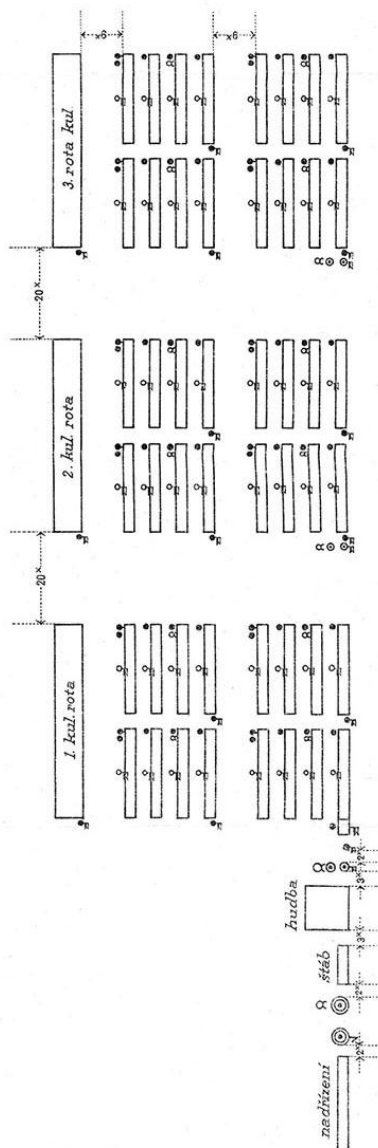

Prapor v proudu (vlevo)

Půlprapor v pochodovém proudu (vpravo)

Pluk v zálohovém pořádku před prohlídkou

Redakční poznámky

Jazykovou úpravu textu jsme omezili na nejnutnější minimum, místy jsme pro snazší orientaci udělali drobné úpravy v interpunkci, vypustili jsme psaní teček v nadpisech a přizpůsobili psaní zkratk (t. j., po př., a p.). Jinak jsme zcela respektovali předlohu i tam, kde je v rozporu s nyní platnými pravopisnými pravidly. Zachovali jsme kvantitu samohlásek, jak je v původním textu (vztýčený, berec, béře). Ponechali jsme psaní předpon s- / z- (sesílený, súčasnit) a předložek s / z (s místa, s vnitřní strany, s vnější strany, s něhož), i když zde psaní s chápeme jako silně zastaralé. Podobně působí i další výrazy (budťež, než-li, oficielní, president). Pro slovo návěstí x návěstí jsme dle předlohy ponechali oba tvary. Výrazy, které dnes chápeme jako příslovce či příslovečné spřežky, jsme ponechali v podobě psané zvlášť, opět s naprostým respektem k duchu originálu (na levo, v pravo, ku předu, v před, v zad atp.).

J. B.

Cvičební řád pro pěchotu

Vydala **Městská knihovna v Praze**
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 24. 6. 2014